

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 8. DUBNA 1936

ZA Kč 2.—

Pravda o Fénixu

Proč nutno jednat s Hitlerem

R. PROCHÁZKA

Co chce Anglie od svého krále?

ANDRÉ MAUROIS

Krásův případ aneb Jak se to dělá

ZDENĚK RICHTER

Volnomyšlenkáři kdysi a dnes

BEDŘICH PILC

Jejich ženy

HAROLD A. ALBERT

Idea státu československého — Mladí proti starým! - Ale lépe! — Co jest politika?

Nepolitičnost střední školy a co s tím souvisí — Nůše na Václavském

náměstí — Dnešní tvář snobismu

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni
Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:
BRNO, Běhounská ulice čís. 10

Fil. řed. pro Slovensko:
BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠTUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

Dvě úspěšné knihy politických memoírů:

R. H. BRUCE LOCKHART

Cestou ke slávě

2. vydání. - Brož. Kč 45^{.-}, váz. Kč 60^{.-}.

Ústup ze slávy

5. vydání. - Brož. Kč 45^{.-}, váz. Kč 60^{.-}.

U knihkupců. FR. BOROVÝ

Vědecký svět,

časopis věnovaný vědeckému badání, naprosto nepostradatelný pro vědecké pracovníky, i ty, kdož se o vědeckou práci zajímají. Zvláště důležité jsou bibliografické přehledy usnadňující odborníkům informovati se nejen o produkci oboru vlastního, ale i oborů příbuzných. Bibliografie vyčerpává literaturu právní, lékařskou, duchovědnou a přírodovědnou. Vědecký svět vychází nyní desetkrát do roka a předplácí se na rok 10 Kč. Vyžádejte si na ukázkou 1. číslo u svého knihkupce nebo přímo v nakladatelství Melantrich, Praha XVI, Husova 20.

lékaři

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen
MUDr. K. STEINBACH
PRAHA II, Havlíčkově náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI, budova
Všeobecného pensijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatní večery ve středu v 19:30 hodin

Příští program: 15. IV: O průmyslu a zemědělství.

Večerů se mohou zúčastniti členové a zvaní hosté. Podmínky členství: (doporučení dvou členů výboru), zápisné jednou pro vždy 50 Kč, roční příspěvek činného člena 80 Kč, rodinného 40 Kč, akademického 20 Kč (zápisné 10 Kč), zakládajícího 2000 Kč jednou pro vždy.

Také Klub Přítomnost byl často vlastenčím tiskem zařazován do společnosti pacifistických snů, kteří podlamují sílu a odolnost státu rozkladnou mírovou propagací. Toto obvinění bylo falešné a vycházelo z kruhů, které národu nedaly nikdy nic jiného než prázdná slova ve velkých ústech. Klub se také v tomto směru hlásí hrdě k své destituté činnosti, v níž propagaci míru věnoval všecky své, byl omezené možnosti, ale při níž právě vždy vyzdvihoval potřebu silného míru a demokracie. Poměry se však změnily. Všichni víme, že to nebylo vinou nebo s přičiněním československé politiky. Také dnes je však třeba hájit mír a demokracii a to prostředky silnějšími a tvrdšími, třeba i železem. Klub si všiml po-
stupující změny ve vývoji mezinárodních vztahů a vycítil, že je nutno zvláště inteligenci připravit k zvýšeným povinnostem ke státu. Každého roku se obíral aktuálními vojenskými otázkami, ať to byl požadavek dvouleté vojenské služby, o němž mluvil v klubu div. gen. ing. Bláha, nebo historie čs. armády, o níž přednášel arm. gen. Syrový. Poslední středu dokázal opětně svůj zájem o věci vojenské tím, že pozval pl. gen. št. Moravce k přednášce o válečném nebezpečí včera a dnes. Průběh večera ospravedlnil plně naléhavou potřebu informovati zejména naši inteligenci o vojenských úkolech Čechoslováků. Doba si to vymutíla a bylo by žádoucí, aby to pochopili také druzí.

OBSAH 13. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Záhadná Anglie. — ZDENĚK SMETÁČEK: Německo souhlasí. — STANISLAV YESTER: Jak se státy opevňují. — STULTUS: Co je to formalismus? — WALTER: VII. sjezd KSČ. — DANIEL HALL: Věda nadarmo. — Z bídy? — Líc a rub. — Různá ministerstva. — Jaká je mladá generace?

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II, NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. 1. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Pravda o Fénixu

(Aféra jedné pojišťovny a co přijde po ní.)

Jest pochopitelné, že zájem o pojišťovnu Fénix přenesl se z Vídně i na její pražskou filiálku. Nejde o nic malého, neboť tato pražská filiálka jest zároveň největší životní pojišťovnou v Československu. Ponechme zatím stranou politické a osobní pozadí kampaně, jíž se plní stránky denních listů. Vyjde-li najevo něco nekalého, jsme jistě pro to, aby úřady zakročily se vši tvrdostí zákona.

Dosud jsme však bohužel nikde nečetli, že by byl v této kampani někdo projevil zájem o to, co se má stát s pojistkami československých pojištěnců tohoto ústavu. Protože u Fénixu běží asi o 350.000 pojistek (a připustíme-li, že asi 50.000 pojištěnců má pojistky dvě), pak na osudu těchto pojistek zůstává živelně interesováno na 300.000 rodin v Československu.

Z historie pojišťování u nás

jest třeba znáti asi toto:

Při okolkování majetkových hodnot, které při rozluce měnové prováděl ministr dr. Rašín s úmyslem zjistiti základ pro vyměření dávky z majetku, měly na půdě tohoto státu veškeré své hodnoty jenom ony pojišťovny, jež měly sídla svých centrál v Praze, v Brně a v Liberci.

Z okolkování, míněného pro daňové účely, vyvinula se pak vlivem různých okolností nostrifikace hodnot na československé koruny. Tak se stalo, že pouze pěti životním pojišťovnám byly okolkovány všechny jejich majetkové hodnoty, tedy i takové, které sloužily ke krytí závazků v ostatních částech bývalého Rakousko-Uherska. Tím však, že tyto pojišťovny vyplatily své pojistky za hranicemi v tamějších znehodnocených korunách, zůstaly jim v kapse veliké rezervní fondy. Vídeňští Češi ještě dnes vzpomínají pražských pojišťoven, kterým platili dlouhá leta své prémie a které je pak nechaly na holičkách, zrušily své filiálky ve Vídni a za pojistky vyplatily jim částky, stačící k jedné jízdě tramvají.

Pojišťovny takto saturované zahájily pak agitaci, rozumí se že krytou vlasteneckým pláštěm, aby ostatní pojišťovny byly z československé republiky vyhozeny a pojištěnci aby byli potrestáni ztrátou svých nároků za to, že se nedali pojistiti u nich. Toto stanovisko na vládních místech neproniklo a tak byly připuštěny z cizích pojišťoven napřed dva ústavy italské a nostrifikováno jim dodatečně za 50.000.000 Kč státních papírů k úhradě jejich pojistek ve starých korunách. Stejně byly později upraveny staré pojistky pojišťoven maďarských, které převzala Slovenská pojišťovna v Bratislavě, jíž vláda rovněž nostrifikovala za 50.000.000 Kč rent.

Zbýval pak největší blok pojistek, a to portfeuille asi 30 větších i menších pojišťoven rakouských. Z důvodů blíže neznámých odepřelo ministerstvo financí nostrifikovati potřebné fondy. Šlo o částku, sahající do několika set milionů Kč. Na konec prohlásilo mi-

nisterstvo, že může jíti až do výše 67.000.000 Kč rent, čímž byl kryt zlomek asi 15% potřebné částky. Staré pojistky rakouských pojišťoven měly tedy býti podle úmyslu finanční správy propláceny kvotou 15%, stejně jako byly touto kvotou vyplaceny starokorunové pohledávky z clearingů.

Tato věc měla ovšem háček. Tato jednání vedla se v letech 1925 až 1927, a již od r. 1919 československé soudy odsuzovaly rakouské pojišťovny k proplácení jejich pojistek plně v československých korunách. Pojišťovny to tedy činily československými penězi, jež inkasovaly od pojištěnců, a nyní byly v situaci, že staří pojištěnci, kteří měli dostati plánovanou kvotu 15%, po 8 let dostávali svých 100%, a pojištěnci, kteří si platili u těchto dále pracujících pojišťoven, měli o své peníze přijíti, protože jich bylo použito pro jiné.

Jak se Fénix do toho dostal.

V této době bylo naléháno na největší rakouskou pojišťovnu, kterou byl Fénix, aby vlastními silami něco podnikla pro řešení této spletité situace. Po delším váhání se Fénix, ztělesňovaný osobou dra Berlinera, rozhodl, že povinnost propláceti staré pojistky vezme na sebe, spokojí se s okolkováním rent na 67.000.000 Kč (za něž ve Vídni zaplatil jen 14.000.000 Kč), ale že bilanční schodek takto způsobený umoří až ve 30 letech.

V neděli 5. dubna 1936 otiskly denní listy úřední zprávu o Fénixu, jejímž autorem podle „Venkova“ jest ministerský předseda dr. Hodža, a v níž se tato okolnost přiznává. Schodek z konce r. 1927, který měl býti uhrazen ve 30 letech, se v této zprávě udává částkou 387.000.000 Kč. Dr. Hodža dále uvádí, že vláda byla o situaci Fénixu stále přesně informována. Pravdou jest, že nezakročila ani k jeho záchraně, ani k jeho záhubě, a nechávala dále československé pojištěnce platiti prémie Fénixu ve výši 100.000.000 Kč ročně a Fénixem proplácet starokorunové pojistky rakouských pojišťoven plně v Kč.

Každý informovaný člověk ví, že tak velký schodek nelze uhradit prostým provozováním životního pojišťování, i kdyby tato akciová společnost, pracující ve 20 státech, se rozhodla oněch 30 let z lásky k Československu neplatiti ani haléře dividendy. Schodek mohl tedy býti vydělán pouze bursovními transakcemi. O tom zajisté nebylo rozdílného mínění na žádné straně, tedy také ne u naší vlády.

Sláva a úpadek dra Berlinera.

Dr. Berliner byl rakouským finančním expertem na mírové konferenci, účastnil se a stylisoval na všech dalších finančních konferencích nástupnických států veškeré společné dohody a měl vliv také na dohodu o honorování předválečného společného dluhu. Věděl nejlépe, že na tomto poli může své společnosti pomoci ke krytí československého schodku. Koupil příslušné papíry v obrovských položkách a čekal, až stoup-

nou úmerné k svému budúcemu výnosu, propláčenému Caisse Commune.

Zde nastala však veľiká trhlinka v propočtech. Dúvera v mezinárodnú garanciu a podpisy bola zklamána. Rumunsko odepřelo platiť, po ňom i Jugoslávie a Maďarsko, papíry Caisse Commune miesto aby stoupaly vzhľadom k svojej mezinárodne zaručenej výnosnosti, hanebne klesaly, jak to odpovídalo jejich skutečné výnosnosti. Situace Fénixu zakolísala a mohla ji udržeti přes krisi jen nerušená důvera obecnstva. Optimista Berliner doufal, že obtíže pomínou a s příští konjunkturou že se zase vše napraví.

Jest pravděpodobno, že k udržení důvěry musel dr. Berliner platiť informovaným lidem různým způsobem za mlčení, a podle zákona o nakloněné rovině sjížděl pak čím dále tím rychleji. Když zemřel, nenášel se již nikdo, kdo by po něm unesl nejistotu, a jeho nástupce šel na rakouskou vládu, aby se nyní ona postarala o řešení.

O č jde v první řadě.

U nás pak máme situaci podobnou jako v době po převratu. Pojišťovny, které jsou finančně saturevané, nebo aspoň „zatím saturevané“, odmítají, že by jejich klienti měli přispívat ke schodku, který nezavinili. Dokonce netají se jistou škodolibostí, která je zcela diskvalifikuje při spolupráci k záchraně.

Nezávisle na trestním stíhání jednotlivců, zjistí-li se trestní činy, musí se nyní někdo postarat o záchranu pojištěných 300.000 československých rodin. Ty nezajímá, jestli kdo a kolik kradl nebo byl uplacen, nýbrž v první řadě to, jak jim budou vyplaceny jejich pojistky. Prohlášení dra Hodži z 5. dubna obsahuje sice doznání vlády, že po leta byla o situaci Fénixu informována a úmluvami ji upravovala, docela však mlčí o tom, co pojištěnce právě zajímá, to jest o plánech a zárukách do budoucnosti.

V člancích inspirovaných saturevanými pojišťovnami vyčítá se Fénixu, že uzavíral mnohdy i pojistky za ceny snížené, pod tarif, a jeho obtíže se s tím uvádějí v souvislosti. Jest tedy nutno říci, že Fénix nebyl vždy vítězným konkurentem v soutěži láce, čili, že všechny ostatní pojišťovny jsou rovněž zatíženy podtarifovanými pojistkami. Protože snížení tarifu odpovídalo vždycky snížení ziskovacích odměn, není toto zatížení nic katastrofálního.

Situace našeho pojišťovnictví vůbec.

Jest však skutečností, že v Československu (a ovšem v Rakousku) jest nejlacinější životní pojišťování v Evropě. Podle toho, jaké zprávy docházejí nyní z Ameriky o poklesu bonusu pojišťovnami vypláčeného, možno snad říci, že naše životní pojištění jest nejlevnější na světě.

To by bylo známkou, že ostatní podmínky, které tvoří předpoklady životního pojišťování, to jest úmrtnost a úroková míra, jsou mimořádně příznivé. Úmrtnost je jest menší, než ve všech jiných státech (a víme, že to není pravda) a úroková míra je jest vyšší než jinde. To sice bylo, avšak zákonnými opatřeními k snížení úrokové míry byli jsme i zde přesaženi do úrovně západoevropské, kde následkem nižších úrokových výnosů mají značně dražší životní pojišťování.

Proto při zachování dosavadní prémiové úrovně není situace ani ostatních životních pojišťoven nijak

slibná. Prémiové sanace potřebují tedy nyní všechny pojišťovny, ať se kdo tváří k tomu prozatím sebeuraženěji. Necháme-li nyní padnout Fénix a neučiníme-li ochranná opatření pro ostatní pojišťovny, co bude?

Státními zásahy do úrokových poměrů byla u nás velmi citelně snížena rentabilita státních a ukládacích papírů, hypotekárních pohledávek a všech vkladů v peněžních ústavách. Jest pak vůbec logické, aby zůstávala nedotčenou rentabilita životního pojišťování?

Snížením úrokových výnosů byly zatím postiženy pojišťovny jen na straně příjmů, a jest pro většinu z nich naprostou nutností, aby tato strana byla zase nějak vyrovnána, když nemohou ulehčiti straně výdajů jinak než tím, že sáhnou na úřednické platy.

Jinými slovy, doba jest zralá, aby stát nečekal, až pojišťovny budou následovati Fénix do katastrofální situace a zakročil preventivně tím, že obnoví vládní nařízení ze dne 27. července 1920, č. 524 Sb. z. a nař., ovšem v případné úpravě. Toto vládní nařízení bylo svého času v platnosti po 4 roky a stanovilo, že pojišťovny k úhradě své vlastní reže smějí vybírat k životnímu pojišťování přírážku 10% (při placení měsíčním pak dokonce 15%) a při pojištění živelném 25%.

Nyní jest situace jiná jen potud, že zvýšení v oborech živelních není nutné, protože tam úroková míra nemá takové úlohy, jako jest tomu v pojištění životním. Zde ovšem musí býti tato sanační přírážka povinná, aby se odstranil nešvar, že některé pojišťovny z důvodů konkurenčních tuto přírážku nevybírají a samy dostanou se pak do nesnází. Příkladem jest v tomto případě zase Fénix, který tuto drahotní přírážku, jež měla povahu fakultativní, tenkrát nevybíral.

Tímto zvýšením o vyrovnávací přírážku 10% dostanou se tarify našich životních pojišťoven na západoevropskou úroveň a pojišťovny do západoevropského zabezpečení. Zavádění nových sazeb s tímto zvýšením bez zachycení dosud uzavřených pojistek by situaci nijak nezachránilo.

Sanační fond je nutností.

Po pádu Pozemkové banky a Bohemie, jež přes to, že byly jen malobankami, zanechaly v našem hospodářském životě mnoho spoušti, přikročila vláda k zřízení Všeobecného fondu peněžních ústavů, který sanoval ostatní ohrožené banky. Přes to, že činnost tohoto sanačního fondu vykazovala jako všecko lidské konání mnoho chyb, bylo by křivdou, kdybychom neuznali, že tento sanační fond zachránil naše úvěrové hospodářství vůbec. 3% úrokového výnosu, která se srážejí všem vkladatelům ve prospěch tohoto fondu, se rychle vžila, a obecnstvo jest spokojeno, že za poměrně malý poplatek kupuje si to nejvzácnější, totiž jistotu svých vkladů. Kdož pak si dnes vzpomene na uražený postoj exponentů několika saturevaných bank, které se zavedení sanačního příspěvku bránily s poukazem na svou vlastní prestiž a „nevinnost“ svých vkladatelů, kteří mají býti přidržováni k tomu, aby svými penězi napravovali špatné hospodaření jiných.

V dobách zřizování sanačního fondu peněžních ústavů byla nejpříhodnější doba také k zřízení obdobného fondu pro životní pojišťovny. Vybírala se tenkrát 10% drahotní přírážka, která pak po 4letém trvání byla ministerstvem vnitra zakázána. Kdyby místo

toho byla přírážka snížena z 10% prémie na 2% a tato 2 procenta přikázána nově zřízenému sanačnímu fondu, neměli bychom dnes žádných afér s Fénixem, a pojištěnci všech, tedy i rakouských pojišťoven byli by dostali své pojistky plně. Místo toho byla přírážka odstraněna úplně a úkoly sanačního fondu naše vláda přenesla na Fénix, který na sebe přijal všechny schodky, jež tenkrát zde byly z ústavů rakouských, později i říšskoněmeckých a holandských, a později sanoval i několik pojišťoven československých, zřízených po převratu. Tato sanační manka se sečítala, a bylo úkolem dra Berlinera, aby si s nimi poradil, jak dovede.

Tato pohodlná role naší finanční správy jest u konce, a zřízení sanačního fondu pro životní pojišťovny po více než 10letém zpoždění stává se samozřejmou nutností. Stačí, když z 10% přírážky, kterou budou pojišťovny vybírat, budou 2% odváděti sanačnímu fondu, jenž vydá nyní dluhopisy na úhradu schodku Fénixu a ostatních pojišťoven, jichž sanace se opírala dosud o Fénix. Podobně jako u úsporných vkladů za poměrně malé zvýšení svých prémie pojištěnci docílí stoprocentní jistotu svých pojitek. Pojištěnec, který platí svých Kč 100.— na pojistku a při tom si je vědom, že musí důvěřovat okolnostem a lidem, které nezná, zaplatí daleko raději Kč 102.—, když při tom získá pocit naprosté jistoty, který ostatně má býti psychologickou součástí každého pojištění.

V neklidu nynější situace zahraniční není třeba pro tak málo, jako jest 2% přírážka z životních prémie, zneklidňovati tolik hladinu našeho veřejného života a strašiti počet lidí, přesahující jeden milion, které jsou svými rodinnými a dědickými vztahy na Fénixu a ostatních sanace potřebných pojišťovnách zainteresováni.

Činí-li to někdo z příčin motivovaných konkurencí nebo škodolibostí, pak jen dokazuje, že nedorostl do výše morálních úkolů, jimž se životní pojišťování při provádění své propagandy tak rádo ohání. Pojišťování prodává důvěru a prodává jistotu. Prodává-li však někdo jistotu velmi nedokonalou, jak případ Fénixu ukazuje, za 100 Kč, a odmítá-li provádění pojištění, jež bude prodávati jistotu úplně absolutní za Kč 102.— z důvodu, že nechce pojištění zdražovati, pak ať nikomu nenamlouvá, že to jeho pojišťování jest dobré a zdravým rozumem ovládané, ale ať nikomu nebrání, aby si za Kč 102.— takové dokonalé pojištění nezařídil.

Jest snad vhodné zmíniti se ještě o jedné okolnosti:

Spodní tón novinářských útoků národně sjednocených novin dává znáti škodolibou radost, že finanční katastrofa postihuje pojišťovnu, která má nejvíce své klientely v území pohraničním. Před takovým rozlišováním pojišťoven musíme varovati, neboť se jím dodává olej henleinovské propagandě. Předně to není pravda. I když jest polovina pojištěnců Fénixu národnosti německé, a snad i větší polovina, přece jen druhá polovina, nebo tedy skoro polovina připadá na Čechy. Kromě toho dlí v Praze v těchto dnech plnomocník velikého říšskoněmeckého koncernu, který jest ochoten plně sanovati podíl schodku Fénixu, připadající na pojištěnce národnosti německé. Tím by tedy bylo dáno řešení, že naši Němci s říšskou pomocí své pojistky dostanou, kdežto Češi nikoliv. Když někdo něco daruje, jest těžko mu zabrániti, aby si nesměl

vybírat, koho chce obdarovat. Že jest za tím henleinovské čertovo kopýtko, mající působiti spasitelským dojmem na obyvatelstvo našeho pohraničí, o tom snad nikdo nemusí pochybovat.

Právě v hospodářských věcech máme zkušenosti, že náš státní stroj pracuje pomalu, ať již vzpomene na stavební ruch, úpravu úrokové míry atd. Zde jde však o uklidnění nejvlastnějšího zájmu milionu občanů republiky, cesta k němu není nijak složitá, protože jest již vyšlapaná, a jest proto třeba, aby vláda bez dlouhých průtahů zařídila pořádek nejen pro situaci současnou, nýbrž také pro budoucnost. *Red.*

p o z n á m k y

Idea státu československého

Před dvěma týdny psala „Přítomnost“ o vydavatelských podnicích, zatěžujících zbytečně knižní trh. Nuže — jedno takovéto „Dílo“ leží nyní před námi. Je to kniha dvousvazková o 694 stranách, formátu 34.5×25 cm, vydaná prý Národní radou československou. Ponechme zatím stranou hodnocení tohoto díla po stránce vědecké. Pripusťme, že sebrané články (o nic jiného zde nejde) různých autorů, zde otištěné, mohou plniti dobře své poslání a šířiti československou státní myšlenku. Podívejme se na věc jen po stránce technické.

Mohou myšlenky zde rozvedené proniknout k širokým vrstvám lidovým? Když si uvědomíme, že dílo toto stojí ve výtiscích brožovaných Kč 300.— a ve výtiscích vázaných Kč 400.—, shledáme, že nikoliv. A jsme u jádra věci. Dílo „Idea státu československého“ nebylo vydáno z jiných pohnutek než z pohnutek podnikavého nakladatele, a Československá rada mu k tomu propůjčila svůj štít. Kdyby šlo o šíření ideje státu československého, musela by býti taková kniha vydána tak, aby si ji mohl každý prostý občan zakoupit. Tedy na příklad aspoň tak, jako byla vydána kniha, šířící skutečně republikánského a demokratického ducha: Masarykova „Světová revoluce“. Porovnáme-li tyto dvě publikace, shledáme, že by „Idea státu československého“, kdyby byla vydána tak, jako „Světová revoluce“ stála asi Kč 100.—. Byla však z důvodů obchodních formátem papíru a úpravou typografickou nafouknuta tak, aby stála Kč 300.—, resp. Kč 400.—, neboť jinak by „pánům tajemníkům“ Národní rady československé, kterýžto honosný titul byl propůjčen knižním agentům firmy L. Mazáč, nestálo za to, aby šířili ideu státu československého. Bylo již v denním tisku s politováním konstatováno, že předstíráním, že jde o podnik celonárodní, bylo uvedeno v omyl mnoho státních úředníků, kteří podlehlí suggestivním legitimacím knižních agentů, jimž titul „tajemníka Národní rady československé“ umožnil přístup do úřadů a kanceláří a nerušené provedení obchodu.

Jde však o vážnější věc. Na obálce a na titulním listě je uveden jako vydavatel Národní rada československá. Je-li to pravda, musil by tento celý podnik s obratem několika milionů korun být zaznamenán v účetních knihách Národní rady československé, neboť tato by musela nakupovat papír, sjednávat tisk, proplácet účty tiskáren, autorské honoráře, provise agentům atd. Víme však, že toto vše na svůj účet prováděl soukromý nakladatel, jemuž za poměrně velmi malou odměnu propůjčila Národní rada československá své jméno. Bylo by nyní na místě, aby tato celonárodní instituce provedla veřejně vyčíslování této transakce, aby bylo jasno, kolik z toho měla ona, kolik soukromý nakladatel a jeho agenti. Jde přece o peníze, které byly z titulu celostátního zájmu vyzískány na chudých veřejných zaměstnancích.

Je nám známo, že po úspěchu „Ideje státu československého“ chystá tento podnikavý soukromý nakladatel pod firmou celonárodní organizace „monumentální dílo“ o armádě a domníváme se, že brannost národa je v této chvíli příliš vážná věc, než aby na ní tímto způsobem bylo vyděláváno. Kdo chce šířit úctu a lásku k armádě tiskem, musí vydávati publikace přístupné cenou každému a ne monumentální díla, na které rozpočet státního zaměstnance nemá úhradu.

Na konec skromný dotaz k redakci díla: upozornili jste, vážení pánové, nynějšího presidenta republiky, nebo jeho ka-

binet, když jste žádali o příspěvek do knihy „Idea státu československého“, že nejde o nakladatelský podnik Národní rady československé, nýbrž o podnik soukromého nakladatele, který zůstává veřejnosti neznám, a jemuž Národní rada československá za odměnu asistuje? *Red.*

Mladí proti starým! — Ale lépe!

Redakce „Přítomnosti“ byla požádána, aby k rukám p. V. G. dala malé upozornění asi tohoto obsahu: sociální demokracie vyslala na porady Socialistické internacionály dva „mladíky“, předsedu senátu, dra Soukupa a senátora Brodeckého. Pan V. G. si má představit: Anglie má svého Edena — a čsl. sociální demokracie Soukupa a Brodeckého.

Vyslovil jsem svého času v „Přítomnosti“ velmi ostrý nesouhlas s jedním výrokiem poslance Brodeckého o státních zaměstnancích a neprozrazují žádné tajemství, napíší-li, že ne vždy mladší lidé v sociální demokracii souhlasí s projevy senátora Soukupa. Je jen přirozené, že lidé, kteří politicky vyrůstali v republice, se ve všem neshodnou s těmi, kteří politicky pracovali již na sklonku minulého století. Jest však potřeba, aby mladí, kteří chtějí v politických stranách se uplatnit, vzali na vědomí, že otázka mladých a starých není otázkou letopočtu na křestním listu, a dále: že i v politických stranách bude mít mládež jen tolik vlivu, kolik si ho získá. Byli bychom o hezký kousek dále s t. zv. generačním problémem, kdyby mladí lidé se čiperně ujali drobné práce v místních organizacích politických stran, kdyby získávali vliv, a používali tohoto vlivu k tomu, aby život a názory strany měnili podle svého přesvědčení. Jest to práce velmi těžká, ale není jiné cesty.

Ale ve stranách nejsou staří jen ti, kterým je přes šedesát let. Jsou i (fysicky) mladí lidé, kteří se ničím neliší od těch starých, kteří se dívají již jen dozadu. Ve stranách jsou staří bouřliváci a jsou tu zase lidé mladí, kteří vědí, že, když budou dělat dobrotu, ten svůj mandát nakonec přece jen dostanou. Pohled na tyto mladé lidi, kteří se již přizpůsobili všemu, jak to ve stranách leží a běží, kteří již ničeho myšlenkově nechtějí, kteří to povedou právě tak jako ti staří, na něž po straně (ale jen po straně) zle hubují — jest daleko smutnější než na ty, které jsme kdysi viděli v rozkvětu politických sil, a kterým politické strany ponechávají mandát v domněnce, že jsou tím povinný vyjadřovati uznání za práci v letech dávno již minulých. Mládež v politických stranách by byla mnohem dále, kdyby měla více průbojnosti, kdyby nehubovala na staré, když ji staří neslyší, ale kdyby si drobnou práci získala vliv. Lehké a pohodlné to není. Ale mládež, která se bojí těžkého a nepohodlného boje, nemá velké politické ceny.

Všechny naše politické strany podceňují význam mládeže. Domnívají se, že stačí, když si organizují své zahrádky, v kterých pěstují trochu té své mládeže. Žádná nedovede se postavit tváří v tvář mládeži, jakou skutečně je. Socialistické strany by mohly mít daleko více mládeže, kdyby dovedly věc popadnouti za pravý konec. Právě tu by mohli mnoho znamenati, noví lidé ve vedeních socialistických stran. Ale socialistické strany nemají mnoho lidí, kteří by se dovedli s mládeží dohovířiti. — Nezbyvá nic jiného, než aby mládež se nelekala nesnázi a vynutila si ve svých stranách pozornost k otázkám mládeže. To ovšem musí být mládež, která ví, co chce.

V. Gutwirth.

Co jest politika?

Mnozí politikové — a ne špatní — by byli uvedeni do rozpaků, kdyby jedinou stručnou větou měli říci, co jest vlastně politika. Odpovědní politikové měli by si také bedlivě všimati, jak definuje politiku a politickou práci lid, který v politice demokratické jest — nebo má být — základem politické práce.

Největší počet lidí má malý zájem o politiku. „Definice“ politiky, které v nejšířších vrstvách — i mezi politicky organizovanými — bychom nasbírali, znějí velmi nehezky a nepříjemně. Rozumná politika musí mít odvahu se podívat i na nepříjemné úsudky; nesmí přes ně přecházeti mlčením nebo pohodlným odmítáním. Nesprávné představy velké části lidu jsou často důležitějším činitelem politickým, než nejspřávnější názor dobrého politika, který — nemá odezvy. Bylo by dobře nezavírat oči před definicí politiky, jak ji velmi často slyšíme: politika jest svinstvo, politika jest zlodějna. Jsou lidé, kteří považují za svoji čtnost, že nepracují politicky, že jsou

od politiky co nejdále. Jsou politické strany (národní sjednocení, fašisté, sudetoněmecká strana), jichž řečníci na schůzích nevykládali svým lidem nic jiného, než že (dosavadní) politika je svinstvo, zlodějna, a že je potřeba udělat jednou všemu konec a začít dělat politiku jinou. Hlasy, které u nás dostali fašisté, nebyly hlasy lidí, kteří se hlásili k nějakému politickému programu. Byly to hlasovací listky lidí, kteří se domnívali, že svým hlasovacím lístkem pomohou odstraniti politiku, která jde z korupce do korupce.

Lidé, kteří mají takovéto primitivní představy o politice, jsou hříčkou v rukou lidí, kteří pateticky mluví o nutnosti čistoty politiky. Ve skutečnosti však každý režim, který odstranil politické strany a demokracii, má svoji daleko větší korupci, svoje „bonzy“ s knížecími platy a královskou nádherou, má svoje úplatky, svoji demoralizovanou stranickou mašinerii; tyto režimy však mají moc, která zabrání, aby o těchto věcech se veřejné mínění dozvědělo, a mají propagandu, která dovede — aspoň z části — odvésti pozornost jinam. Kdo čte, jak se hádají mezi sebou naši fašisté nejrůznějších odstínů, co si vše vyčítají, ten pozná, že ve fašismu jest daleko více vnitřní korupce než ve stranách demokratických; vidíme to i v Henleinově straně; šla do volebního boje s heslem očisty politiky, s heslem, že z politiky nikdo nesmí být živ. Dnes v německém tisku čteme o „knížecí“ nádheře, s kterou jsou zařízení kanceláře SdP a o tom, jak lidé z Kamaradschaftsbundu obsadili všechna dobrá a dobře placená místa ve straně, čímž vzniká bledá závist těch, na které se nedostalo nebo rozčarování těch, kteří si vývoj představovali zcela jinak.

Demokratičtí politikové musí však si všimnouti skutečnosti, že pojem politiky jest ve veřejném mínění silně diskreditován. Nestačí jen, co v politice vidí politikové; jsou mezi nimi mnozí, kteří si postěžují na trpkosti, bolesti, překážky své práce, ale když jsou na dně svého hovorů, dosvědí, že politika jest práce krásná, užitečná, nutná. Ale v demokracii záleží na tom, co soudí veřejné mínění. Zdá se, že u nás se velmi málo staráme o to, jak smýšlí veřejné mínění. Nestačí odmítnouti nebo nebrati na vědomí hlas veřejného mínění, protože jsme přesvědčeni, že jest to hlas mylný. Veřejné mínění — ať s úsudkem správným nebo nesprávným — je činitelem, který má svůj velký vliv, i když není jasně viditelný. A je-li hlas veřejného mínění o politické práci nesprávný, nezbyvá nic jiného, než revidovati dosavadní metody politické výchovy mas.

V. G.

Nepolitičnost střední školy a co s tím souvisí

Čtyři sta středoškoláků v Praze je organizováno v komunistické straně, šest set v Národním sjednocení, čtli jsme nedávno v poměrně dobře informovaném referátu o střední škole. Jak to, když střední škola je nepolitická a středoškoláci mají zakázáno několik výnosů pěstovat politiku? Ale právě proto hořejší číslice.

Tak zvaná nepolitičnost byla v republice od převratu heslem všech reakcionářů.

Střední škola byla po převratě politicky zcela vykleštěna a kde kdo mohl v zárodku potlačit jakýkoliv svobodnější projev politický na střední škole poukazem na její nepolitičnost. Duch střední školy byl omezen do hranic *O s n o v*, a což nad to jest, od zlého jest. Není pak divu, že ředitelé i profesorské sbory se poděsili, když středoškoláci dostali r. 1933 pozvání na prázdninovou konferenci studentskou, kde Z. S. měl mluvit na téma: „Proč věřím v socialismus?“ Neboť, ačkoliv konference byla o prázdninách, kdy středoškoláci měli právo na zdravém vzduchu vyslechnout přednášku, je půda střední školy nevhodná ke čtení plakátu o této a jiných (ovšem „neškodných“, na př. poměr hochů a dívek) přednáškách.

Zákaz politické činnosti na středních školách byl namířen tehdy proti n ě m e c k ý m učitelům a profesorům, kteří v té době začli nebo pokračovali v propagandě hakenkrajčerství na německých školách. Ale místo, aby se výnos obrátil jen proti nim, byl vydán všeobecně proti „politice na středních školách“. A přece, vyslovíš-li slovo *d e m o k r a c i e*, vyslovuješ heslo politické. Vyslovíš-li slovo *M a s a r y k*, nevyslovuješ heslo kamenného pomníku, ale živý program politický.

Vina špatně vyložené nepolitičnosti střední školy je ovšem i na neživotnosti universitní a nedostatku styku jejího se střední školou. Neboť představte si na př. chemika, který by za celou dobu svých studií neviděl začáteční pole své působnosti, chemickou laboratoř. Ale posluchač profe-

sury za celou dobu svých studií nevidí živé studenty středoškolské. Učí se sice, pravda, pedagogice. Ale co je tato suchá věda proti živé psychologii mladého člověka? Přijde-li pak mladý profesor na střední školu, má sice zkoušku z pedagogiky, ale jistě ne pedagogické schopnosti: znát mladé lidi, rozumět psychologii mladých lidí a umět je vést a dokonce je vychovávat.

Kdybych byl ministrem školství, zvláštními vyznamenáními bych odměňoval ty mladé profesory a profesorky, kteří za doby svých studií prošli skautskými neb studentskými organizacemi; kteří vedli studentské kroužky, letní tábory a konference a věnují se této činnosti s láskou i v době svého profesorství mimo školu. Neboť tito mladí lidé rozumějí psychologii mládeže. Nemají ovšem často v konzervativních profesorských sborech na různých ustláno. Ale oni jsou nositeli onoho nového ducha střední školy, o němž se do omrzení vykládá při všech reformách.

A kdybych byl ministrem školství, nevydal bych sice výnos, jímž se nařizuje povinné zakládání studentských kroužků vzdělávacích, jaké byly a jsou ještě někde na Slovensku, jako krásná tradice sebezvědomčivých kroužků. Ale poohlédl bych se, necháváje stranou byrokracií, již již čekající na vydání nového výnosu, který by věc v zárodku zabil — poohlédl bych se po čilých, mladých profesorech typu výše uvedeného a vyzval je nějak, aby všude, kde je půda vhodná, vedli kroužky středoškolské. Možná, že bych zabil zase dobrou myšlenku již tím, že ji vyslovuji jako demokratický ministr. Ale vykonal bych tím pro střední školu obrovský čin. Dokonce větší, než kdybych provedl zase novou reformu a škrtil hodiny latiny a přidal jiné hodiny. Neboť vše záleží na tom, jak dovedu vést mladé lidi a zaměstnat je i mimo školu všestranným programem. Nemají-li středoškoláci příležitost jinou, najdou si ji v komunistické straně a v národním sjednocení.

M. K.

Nůše na Václavském náměstí

Každý den je možno pozorovati na Václavském náměstí — i jinde v Praze — týž obrazek: na chodníku plaše postaví dvě ženy nůši; pak se poohlédnou, není-li na blízkou strážník; jedna prodává banány, jablka, pomeranče; druhá na okraji chodníku dává pozor, nejde-li strážník. Přiblíží-li se, utečou obě ženy na jiné místo a hra se opakuje. A odůvodnění této hry: ti strážníci musí honit ženy s nůšemi proto, aby chránili t. zv. legitimní obchod. A ten t. zv. legitimní obchod říká: neběží jen o moje zájmy; jde také o P. T. konsumenta, jehož zájem nám leží na srdci a který — kupuje-li si banán nebo pomeranč od té ženy s nůši, jest v nebezpečí, že bude ošizen.

Policejní ředitelství v Praze by mělo uvážít, zda by nemohlo použití strážníků k důležitější práci, než jest strážení žen s nůšemi. Dělá to totiž špatný dojem: lidé, kteří jdou mimo si říkají: hle, jaká přisnost na chudé lidi a — kde je přisnost na lidi, kteří nejsou chudí? Zákon na Václavském náměstí neporušují v prvé řadě ty ženy s nůšemi; nechť se na př. zjistí, kolik velkých závodů a podniků porušuje zákon o pracovní době, kolik závodů a podniků na hlavních třídách nedodrží kolektivní smlouvy. Nebezpečím pro konsumenty nejsou tyto ženy, které nám nabízejí pomeranče z nůše. A jestliže tyto ženy s několika kilogramy jablek a pomerančů znamenají vážné ohrožení t. zv. legitimního obchodu, pak jest t. zv. legitimní obchod chudáčkem, který nesnese nejmenší ofouknutí. Proti ženám s nůši se snad konsument ubrání. Není však známo, že by stejně přísně se postupovalo proti těm, kteří prodávají a zdražují en gros, ve velkém, a kteří poškozují konsumenta en gros, ve velkém.

V. G.

Dnešní tvář snobismu

Je to jediný ze všech -ismů, který je nesmrtelný. Snad proto, že je téměř zákonným průvodcem všech -ismů dočasných. Asi v témže okamžiku, kdy zavanul na Zemi první vánek jakési kultury a duše některých primitivů se po prvé poctivě zachvěly strachem před nějakými bohy, vyskytli se jistě jiní primitivové, kteří podobný strach jen předstírali. Lze tušiti, že první druh snobů byli snobové náboženští.

W. M. Thackeray ve své klasické knize klade stvoření snobů hned za stvoření světa. Je sice pravda, že je ve snobismu mnoho lidsky přirozeného, ale přece jen je zřejmo, že vznikl postupně výchovou a společenskými vztahy.

Kdo je to vlastně snob? Podle Thackeraye je snob opakem gentlemana. Hlavní jeho vlastnosti jsou hrubost, zbabělost, domýšlivost a chlubitost. „Je to zába, pokoušející se nadmouřit k velikosti vola,“ říká.

Není tomu tak vždycky. Někdy se snob vyznačuje pouze některou z oněch vlastností, často může mít i takové dobré vlastnosti, kterých gentleman postrádá. To ostatně přiznává i Thackeray, když dělí snoby na relativní a pozitivní:

„Pozitivními míním takové osoby, jež jsou snoby všude, ve všech společnostech, od rána do noci, od mladosti do hrobu, jsou od přírody nadány snobstvím, a druhými, kdož jsou snoby jenom v jistých okolnostech a vztazích života.“

Před několika roky zde Alfred Fuchs (v článku „Umřel Schöngest“) našel dokonce i dobré stránky snobismu a poukázal na jejich zprostředkující činnost mezi kulturními pracovníky a obecně. Částečně jistě tomu tak je. To však naprosto nevyvážá škody, které snobismus již natropil a ještě natropí.

S jeho nesmrtelností souvisí i jeho všudypřítomnost. Žádné kulturní, politické nebo hospodářské hnutí nemělo by vytýkatí odpůrcům snoby. Zde může napadený vždy užití přísloví, že není radno mluvit o provaze v domě oběšenčově. Jedině strana snobů, kdyby byla založena, mohla by se pochlubit, že nemá mezi svými příslušníky snoby. Ze snobismu lze jen podezřívati, ale nikdy není možno jej dokázati. Někdy je tak rafinovaný, že vzbudí jen slabé podezření, jindy ovšem se projevuje až nechtivě. Jsou snobové přece jen lidmi, a tak i snobismus je vzdělaný, polovzdělaný a nevzdělaný. Neboť pouhé vzdělání není zde bezpečnou zárukou. Často spíše oporou ne-li podnětem.

Nejen společenské vrstvy, ale ani žádný jednotlivec není chráněn před touto otravou. Dokázal to sám citovaný autor v názvu své knihy — „Kniha Snobů — od jednoho z nich“.

Je na bíle dni, že poválečný chaos v politice a kultuře se neobešel bez mocného vzrůstu snobismu. Množství směrů a jejich rychlé střídání způsobovalo u mnohých lidí zmatek. A snad jen pro jakýsi vnější klid zachytili se křečovitě něčeho, k čemu je náhoda nebo lenost v přemýšlení postavily a — stali se snoby. Stačilo několik naučených frází z některého toho -ismu, sebestýl tón řeči, a člověk byl již považován za někoho, kdo má svou eritou linií. V nitru měl třeba k té své myšlence chladnější poměr než jeho t. zv. odpůrce, ale dokázat jste mu to nemohli.

Vedle starého a osvědčeného snobismu, který se prohání již staletí v říši ducha, dala nám nová doba silný snobismus fyzické kultury. Není třeba dokazovati, že sport má také své snoby, a to velmi četné. Stará, snad trochu kantorská, ale správná zásada „v zdravém těle zdravý duch“, není jistě životním heslem všech, kteří elegantně nesou pod paží tenisovou raketu nebo putují k nádražím s lyžemi na ramení. Tramping, který se zdál ve svých počátcích porážeti snoby na hlavu, vypěstil sám jejich skvělé kultury, které se zcela svojí intenzitou vyrovnají snobům vychovaným v salonech. Neboť protivy se dotýkají a snobismus si dobře hová stejně pod stanem jako na plyšovém křesle. Láska k přírodě, kamarádství a jakási samostatnost staly se mnohým lidem stejnou společenskou povinností jako kdysi byla znalost německých klasiků. Nepřisobí vždy přirozeně, mluví-li nebo píší-li někteří lidé příliš chlupsky. Je sice hodno chvály, když se člověk vyjadřuje tak, jak mu narostl zobák; chce-li však tou svojí neotesaností vzbuzovat jen efekt, pak ať raději mlčí. O snobismu necudnosti v moderní literatuře se zde již kdysi psalo.

Uvažující o tom, jak se má slušný člověk zachováti ke snobismu, přijdeme k těmto zásadám: naučit se, pokud je to možno, rozpoznávat snoby a odsunouti je opatrně do příslušné vzdálenosti. Nikdy se nepokoušet zbavit někoho jeho snobismu; byla by to práce Sisypova.

A hlavně: neustálou sebekontrolou uvarovati se snobismu. Neboť číhá na každého. Ptejme se často sami sebe, proč máme určitou myšlenku rádi, proč věříme určité osobě, jejím slovům, jejím činům. Nebojme se otázení se sami sebe, zda bychom svojí myšlence zůstali věrni i tehdy, kdyby nám z toho hrozilo nebezpečí. (Páni revolucionáři u kavárenských stolů, není to narážka jen na vás.)

Jestliže kontrolujeme svoji lásku, kontrolujeme i svoji nenávisť. Jen snobům nevdá citovati slova Evangelia o lásce k nepříteli, a současně do nich třískati hlava nehlava.

Budme připraveni na snoby vždy a všude. Je jich mnoho, nesmírně mnoho. Ale i kdyby jich bylo sebe více, nezbavujeme se jedné veliké víry — takové prosté víry neposkvrněné snobismem — víry v člověka.

Ota Jahoda.

politika

Rudolf Procházka:

Proč nutno jednat i s Hitlerem

Jednat či nejednat, to není otázka. Kdo nejedná a nechce jednat, odsuzuje se k osamocení. Vzдор, trpný odpor, to je ta nejméně výhodná pozice, do níž se kdo může nechat zamanévrovat. Otázka zní od počátku docela konkrétně: jak jednat a o čem jednat.

Ale cítíme dobře, že se přece jen nedostaneme okolo předběžné otázky, zda a proč, vždyť jde o Hitlera. Ani volby z minulé neděle nemohou zde být dostatečnou odpovědí. Nikdo už nepochybuje, že Hitler představuje Německo a že má moc i právo za ně mluvit. Ale kdo by mu věřil? Hitler je živelně nepočitatelný a nepostihnutelný. Kdo může proniknout do temných hlubin té divoké duše a vzít na sebe odpovědnost, aby se vyslovil určitě nejen prostě o tom, chce-li Hitler opravdu mír či válku, ale zejména o tom, jak si Hitler představuje mír a co je mu tím životem ve cti a svobodě, který stále reklamuje, zač je a bude zítřka, za rok, za dvě leta, ochoten zaplatit cenu války?

Je Führer upřímný?

Hitler je patrně dnes upřímný v tom, co říká. Byl by to psychologický zázrak zvrácenosti, kdyby nebyl. Ale on může býti v zápětí stejně upřímný a hnát svůj lid a svět slepě do války, bude-li cítit v sobě, že duch rasy toho žádá. — Věru, zde nevystačíme s obdobou sovětského případu, kde jsme také odmítali otázku, jaké je to Rusko, zda národní či komunistické, sympatické či antipatické, s nímž máme jednat, a tázali jsme se jen reálně-politicky, zda existuje, potrvá-li, můžeme-li si je z Evropy odmyslit, chceme-li se s ním bit nebo s ním žít. U sovětských vládců lze spoléhat, že jsou ovládnuti rozumem a že své fantasy dovedou udržet na uzdě. Že mezi dogmatem III. internacionály a politikou vlády Stalinovy je přece jen jistý rozdíl. Rusko potřebuje nepochybně míru a pracuje pro mír, a v míru bacillus communismus nemá prudké virulence. Se sověty možno jednat, a pokud lze dohlédnout, i na ujednané se spoléhat.

U nového Německa není této záruky. Právě ta okolnost, že tato záhadnými mystickými vlivy ovládaná země je dnes tak silná, že nelze očekávat pád jejího režimu, že si ji nelze odmyslit z Evropy, činí jednání a život s ní tak těžkými. A přece je to nutné, poněvadž stálá válka není život. Bylo by třeba hledat modus vivendi s hitlerovským Německem, i kdyby Hitler sám jej nenabízel, a je z hola nemožné odmítnouti pokus o jeho nalezení, když sám jej nabízí. Ne proto, že bychom mu lehkomyšlně věnovali svoji důvěru, že bychom v něm spatřovali dárce míru a blahobytu na 25 let, ale proto, že jinak musíme se míru a blahobytu rozhodně nejméně na 25 let vzdát, a že si můžeme k tomu vypočítat na svých pěti prstech, že bychom tak vytvářeli sami nejspolehlivější podmínky katastrofy.

První potřebné: jednota.

Je-li co jistého v dnešním zmatku, tedy to, že na otázku jednat či nejednat s Hitlerem musí všechny

evropské státy odpovědět stejně. Ať jednat či nejednat, ale buď všichni nebo nikdo. A poněvadž je ze zkušenosti známo, že někdo s Hitlerem už jednal, někdo jedná a někdo bude jednat, nezbyvá nic jiného, než odpověď pozitivní: jednat. Zůstaneme-li při separátním postupu, budeme také separátně jeden po druhém vyřízeni. Naopak, jednání společné — to je princip kolektivity a to už je také odpověď na otázku jak jednat — znamená tolik, že choullostivá otázka osobní důvěry k Hitlerovi pozbývá nejméně padesát procent významu.

Proč? Poněvadž nejde jen o to, zda Německo dodrží své závazky, nýbrž i o to, zda je dodrží ostatní. Pokud jde o Hitlera samotného, nemůžeme popřít, že jedině on, který se nemusí ohlížet na opozici v zemi a který nemá ani konkurenty, může si dovolit jisté věci, které nikdo jiný a zejména žádná vláda, závislá na parlamentě a podrobená demagogii stran, by si dovolit nemohla. Chudák Stresemann! Jedině Hitler, který má dosti síly udělat válku, kdy bude chtít, může také udělat mír, bude-li chtít. Zaručit a udržet tento mír, to nesmí však již přece být jeho věcí, to musí být naší věcí. To je věcí kolektivní bezpečnosti.

Prakticky řečeno: Anglie a celá řada jiných států by nám nikdy neodpustila, kdybychom nechali minout i tuto patrně poslední příležitost a odmítali zásadně sjednat mír s Německem. Anglie a řada těchto států by nás nikdy nepodporovala ve válce, která takto by se stala nevyhnutelnou. Těmto podmínkám a této arbitráži především anglosaského světa nelze se vyhnout. Možno si jen vybrat: buď se obejít bez Anglie a tak zv. světového veřejného mínění, nebo se přizpůsobit tomu, co tito činitelé mohou dělat s námi.

Dobrá, ale Hitler přece nechce jednat s námi všemi společně, nýbrž jen s každým zvlášť, a Anglie svou nejistotou a nestranností jej povzbuzuje!? Tomu prostě už není tak. Hitler se ovšem pokusil o rozbití kolektivního systému a zavedení bilaterálních smluv, aby si uvolnil ruce. Ale musil shledat, že se takto nedostane daleko. Jen u Poláků měl úspěch. Arci za dané situace vydatný, poněvadž mu umožnil právě zavedení obecné branné povinnosti a dosažení této nejdůležitější rovnoprávnosti během let 1934—35. Ale všichni ostatní odmítli na tuto cestu jít a ani Polsko nestalo se proto ještě jeho spojencem. Zejména Anglie svým chováním v krizi habešské dokázala, že kolektivní princip je živý. Hitler musil se vzdát naděje, vyslovené naivně v „Mein Kampf“, že získá spojení Anglie (a Itálie). Ani za cenu výslovného uznání podřízenosti na moři Anglii nezískal. Itálie se mu pak stala aspoň v jednom směru trvale nepřátelská (Rakousko). Odtud německý obrat, který tu dnes máme.

Co Německo chce.

Hitler musil prohlásit, že je ochoten vrátit se do Společnosti národů do ústředí, a na základnu veškeré kolektivní zákonnosti a akce. Úmluva Společnosti národů je nejširší smlouva o vzájemné pomoci, na niž všechny speciální, regionální smlouvy o vzájemné pomoci spočívají. To znamená, že Hitler přijímá se všemi právy i všechny povinnosti člena ženevské Společnosti.

Či snad ne? Zjistit to, je právě věcí jednání a jinak nelze. Zatím nic neopravňuje k domněnce, že by zá-

kladní zásady ženevského paktu odmítal, v tom případě by přirozeně nemohl do Společnosti být přijat. Prozatím platí, že Hitler neučinil ani ve své řeči ze dne 7. března, ani v následujících projevech žádných výhrad po té stránce, kromě známého „očekávání“, že se mu dostane v „přiměřené době“ také rovného práva na kolonie a že jakákoli souvislost s „versailleským diktátem“ bude přerušena. Hitler žádá tedy pouze, aby se s ním zacházelo stejně jako s každým jiným a aby rozdíl mezi vítězi a poraženými definitivně zmizel.

Proti tomu nelze zásadně nic namítat. To by žádal každý Němec, Schleicher, Brüning i Stresemann. Musíme si, málem dvacet let po válce, navykat vidět věci zas v normálním osvětlení. Německo domohlo se opět velmocenského postavení, jaké mělo před válkou a které mu jako velkému národu přísluší. Z toho neplyne, že se pustí hned zas do válčení. Naopak je podle všech známek velmi pravděpodobno, že bude ve vlastním zájmu hledět nejprve zařídit se mezi ostatními, zotavit se, zesílit, zaujímat postupně všechny ztracené posice v evropském koncertu — než se stane doopravdy znovu nebezpečné. Dnešní divoké vzbouřivší se Německo není naprosto tak nebezpečné, jak vypadá — a jako bude po nějaké době míru. Německo je dnes vyhladovělé, vysílené strašlivou námahou svého „osvobozování“ a dozbrojování, a k tomu naprosto osamocené. Potřebuje nezbytně periody oddechu, potřebuje ji více než ostatní Evropa.

Ale můžeme jen proto, že máme důvody znepokojovat se vůči dalšímu vývoji Německa a jeho politiky, prodlužovat zmatek, to jest prakticky jít záměrně do války, které se říká preventivní? Odmítat a priori německé pokusy o vyrovnání, o přizpůsobení se a zařazení do platného právního a společenského rádu má smysl jen tenkrát, jsme-li odhodláni nepustit Německo do spořádané společnosti a nechceme-li spořádanou Evropu vůbec. To znamená věčně Německo hlídat a bát se, že jednoho dne přece vyrazí jako vztekly pes. Jak přítomnost takového hlídaného Německa, které se může každou chvílí utrhnout, spočívá těžce na Evropě, a jak působila na příklad na ženevský spor s Itálií, napadající Habeš, vidí dnes už každý. Francie (a nebyl to jen osobně Laval) musila právě proto zdržovat každý určitější krok proti Italii — rušící docela otevřeně Úmluvu a potlačující násilně svobodu jednoho malého člena — poněvadž se musila obávat, že se Německo do každé zápletky okamžitě vmísí a využije příležitosti, že fronta jeho odpůrců bude rozeklána.

Co bude s východem a s námi?

Německo je dnes tedy ochotno vrátit se do kolektivního systému, když je ochotno vrátit se bezpodmínečně do Společnosti národů. Že na západě se obnovuje Locarno, dokonce v tužší formě úplné vzájemné pomoci pěti států, kdežto na východě má dojít zas jen k bilaterálnímu smlouvám o neútočení, není snad ani vina jenom Německa. Kdyby Anglie a Itálie chtěly zaručit tyto smlouvy nebo pojmout i východní sousedy do jednotné smlouvy vzájemné pomoci, nemohlo by Německo proti tomu nic namítat.

Anglie však odmítá přesnější vojenské závazky pro jiné, než vlastní nástupní území na dolním Rýně. V Locarnu z roku 1925 převzala jen Francie úlohu ručitele, uvádějí své starší smlouvy s námi a základní

závazek 16. článku Úmluvy Společnosti národů. Německo to vzalo na vědomost, stejně jako ručitelské moci západní, což znamenalo, že Francie nemusila se obávat, že propadne trestu spojené fronty anglo-italo-německé, když nám bude pomáhat vpádem do Německa, které by nás předtím napadlo. O této vzájemné pomoci prohlásil nyní Hitler, že proti ní Německo nic nemělo, ježto vůči nám má čisté svědomí, ani se nás nebojí. Teprve uvedení velkého, nepřátelského, bolševického Ruska do hry situaci pro něho změnilo. Ale i zde si musíme všimnout, že Hitler nečiní podmínkou nového Locarna nebo vstupu do Společnosti národů zrušení rusko-francouzského paktu o vzájemné pomoci, nýbrž odůvodňuje tím jen svoje zrušení staré smlouvy a nutnost remilitarisace Porýní. Jestli Francie bude mít právo jít eventuálně proti Německu, které bude ve válce s Ruskem, či ne, zůstane i napříště, jako dříve, věcí úsudku garančních mocností, Anglie a Itálie.

Pokud jde o malé státy sousední, s nimiž by byly v platnosti bilaterální smlouvy o neútočení, nemůže o právu, ba povinnosti záruky francouzské býti nejmenší pochyby, již podle vlastní německé logiky, že tu jde o státy, jimiž se Německo necítí ohroženo, a jež nechce ohrožovat. Bylo by opravdu absurdní soudit v případě válečného konfliktu na příklad mezi námi a Německem, že my jsme Německo napadli. Pak ale by nejen Francie, nýbrž i všichni členové Společnosti národů musili jít s námi proti němu, bez ohledu na jakékoli nové locarnské nebo rýnské závazky, a nemohlo by tudíž býti ani řeči o volných rukou Německa na východě k vůli zabezpečení západu. Hitler ostatně navrhuje zřídit jeden nejvyšší dozorčí a arbitrážní orgán pro celé příští mírové dílo, tedy i pro smlouvy s námi.

Co učiní Anglie.

Zbývá základní otázka spolehlivosti kolektivní bezpečnosti. To jest otázka výkonnosti Společnosti národů a konec konců výkonnosti Anglie v případě, kdyby Německo Hitlerovo, jak připouštíme, ukázalo se nespolehlivým. Říká a věří se obecně, že Anglie nepůjde do války než k vůli západu, resp. severozápadu. Říká a věří se tomu tím spíše, že to říkají a věří sami Angličané. Ale není tomu tak. Angličani byli právě ochotni jíti do války k vůli Habeši a zabránily jim v tom jen dvě okolnosti: že ti druhí — především Francie — nechtěli jít s nimi, a za druhé, že jim to fysicky téměř znemožňovalo jejich nevyzbrojení. Že anglický zájem o Habeš neplynul jen z jejich zájmu koloniálního, dokázal Italy uveřejněný dokument britské meziministerské komise Maffeyho, doporučující naopak dorozumění s Itálií o Habeši, právě v zájmu imperiálním. I dnes můžeme pozorovat, že nezdvihá se v Anglii žádná podobná vlna rozhořčení, když Italové se ocitají nad jezerem Tana, jako se zdvihla, když návrhy Laval-Hoareovy jevíly se znásilňováním slabého ve prospěch silného. Angličany pobuřuje prostě násilí a vzpoura proti Společnosti národů.

Totéž, co v případě habešském, stalo by se, kdyby Hitler napadl svévolně třeba nás nebo Litvu — a Anglie bude záhy co nejlépe vyzbrojenou evropskou velmocí. Při tom máme svůj spo-

jenecký systém, který je tu k tomu, aby začal ve flagrantním případě fungovat bez dlouhých úvah proti útočníkovi. Jde právě jen o to, mít právo a cit pro spravedlnost zřetelně na své straně. To není arci podmínka pohodlná, ale jinak Anglii nikdo na nohy nedostane. Je známo, že v roce 1914 ještě dva dny před válkou, přes dobrou přípravu generálních štábů na pevninskou expedici, ani Jiří V. nemohl na naléhavou žádost Poincaréovu odpovědět nic určitého. Nevěděl, jestli veřejné mínění okamžitou pomoc připustí. V tom se situace nezměnila. Angličané zachovávají úmyslně tuto nejistotu, aby nikoho nepovzbuzovali k válce. Domnívají se, že ta strana, která by si byla jista jejich pomocí, měla by je tak říkajíc v kapse, a zahájila by ihned útok. Že útok může zahájit také strana, které postačí už to, že Anglie není vysloveně na straně protivníka, neuvědomovali si Angličani dosti před rokem 1914.

Ale dnes je v tom přece podstatná změna. V obojím směru. Hitler vzal si strašlivé zklamání z roku 1914 tak k srdci, že se orientuje úplně na Anglii, a dokud si nezajistí aspoň její neutralitu, neudělá nic.

A dále. Anglie mluví dnes docela zřetelně, třeba jí jen dobře naslouchat. Sir Samuel Hoare dne 11. září v Ženevě, a Anthony Eden v prosinci v Leamingtonu, krátce po svém nastoupení, přihlásili se plně ke kolektivní akci pro zajištění bezpečnosti a vynucení míru, ať to bude kdykoli a kdekoli, jen když se zúčastní stejně aspoň hlavní státy, přicházející tu v úvahu, a když bude pakt Společnosti národů řádně proveden (to jest když Společnost národů bude úplná, bude obsahovat pro Evropu zase Německo a provede omezení a snížení zbrojení). Anglie zaujímá tedy dnes stanovisko docela jednoznačné: je proti válce, rozhodně proti nespravedlivé válce — to jest smysl toho termínu „nevypovokovaný útok“ v každé smlouvě. Je proti válce vždy a všude. Může každou válkou jen ztratit, a nenávidí upřímně válku. Ne ze zbabělosti. To dokázala v letech 1914—18 milionem svých padlých, jež připomíná deska v Notre-Damu. Ale proto, že chce žít životem civilisovaného národa.

Abychom tedy měli Anglii na své straně, stačí pracovat pro mír, držet mír, bránit mír, třeba i se zbraní proti útočníkovi — ale nejen když se mi to hodí. A mít Anglii na své straně tím, že budeme na straně míru, znamená bezpečnost pro sebe i pro mír, poněvadž to znamená zřetelnou převahu a výstrahu.

André Maurois :

Co chce Anglie od svého krále?

(Hold králi Jiřímu V.)

Úmrtí krále Jiřího V. se v celé britské říši stalo příležitostí k svorným projevům loyalismu. Vůdcové tří největších politických stran vzdali v parlamentě hold nestranosti tohoto vladaře a řekli, jakou vděčností je mu Anglie povinna. Je celkem známo, jaký úkol přisuzují králi konstituční obyčej. Postačí, když zde dnes krátce ukážeme, jak král Jiří tento úkol po pětadvacet let plnil a proč byl, třebaže dobrovolně ustupoval do pozadí, třebaže byl tak prostý a diskretní, přece jen velikým králem.

Co požaduje Anglie od svého vladaře? Především, aby byl, jak řekl Kipling, „člověkem ve světě lidí“, Angličanem, který má tytéž záliby, nechuti a city, jako každý průměrný Angličan, králem dostatečně lidským, aby bylo možné milovat ho. Král Jiří, zkušený námořník, veliký milovník sportů, venkovský šlechtic a statkář, byl všemi těmito znaky blízký svému národu. Ještě více než královna Viktorie a než král Eduard VII. byl vladařem ostrovním i říšským. V mládí poznal britské imperium; do Indie se vrátil ke korunnovci; ale potom, vyjma několik málo cest, se téměř již nikdy nevzdálil z království. Kdežto angličtina jeho otce byla v drsné přízvucnosti ještě přibarvena německým vlivem, angličtina krále Jiřího překvapovala i největší puristy svou neobyčejnou čistotou. Stejně jako jeho poddaným se mu protivil pathos. Jeho vánoční radiový proslov k občanům v Kanadě, v Australii, na Novém Zélandě, v Kapsku, zkrátka v celé britské říši, budil pozornost svou přirozeností: „Nemluvím k Říši,“ řekl na začátku, „nýbrž ke každému z vás.“ Tato věta s důrazem vyjadřuje onen hluboce britský odpor k abstrakci, který vysvětluje, proč Angličané, třebaže v XVII. a v XVIII. století zažili několik osudných zkušeností, zůstali tak věrní monarchii. Věrnost vladaři viditelnému, konkrétnímu, je pro ně cit pochopitelnější než oddanost nějakým těm „nesmrtelným zásadám“ nebo úcta k psané ústavě.

Co požaduje Anglie od vladaře? Přeje si, aby byl živým příkladem. A tu vidíme, že ani nejpřísnější moralisté, puritáni z jinověrečských sekt, nenašli nic, co by v životě krále Jiřího mohli kritizovat. Královna i on vždycky ukazovali obraz šťastného manželského života. Stejně jako za časů královny Viktorie se miliony prostých lidí se zálibou účastnily radostí i zármutků rodiny, která se podobala nejlepšímu z anglických rodin. Všechno, co bylo veřejně známo z královských zvyků a skutků, zvyšovalo lásku a úctu národa. Bylo známo, jak pečlivě a svědomitě dělal svou práci a s jakou odvahou se po nemoci, třebaže byl zesláblý, chtěl zase ujmouti svých úkolů. Jeho dobrotivost, vyzařující již z jeho úsměvu, byla tak veliká, že se projevovala i v nejdělnějších osobních pozornostech. Harold Nicolson vypravuje v „Životě lorda Carnocka“, že král, když lord Carnock odešel do pense a zádumčivě se najednou octl stranou vládního života, požádal ho, aby denně chodil do Buckinghamského paláce a aby mu dělal tajemníka; nepožádal ho o to, aby tomu starci opravdu dával práci, nýbrž jenom proto, aby vynikajícímu státnímu hodnostáři, který tak dlouho a tak dobře řídil Foreign Office, poskytl příležitost čísti vládní depeše a možnost uchovat styk s prací, která vyplnila celý jeho život. Takových charakteristických příhod je v životě Jiřího V. mnoho.

Co žádá Anglie od svého vladaře? Očekává od něho také, aby byl rozhodčím mezi politickými stranami. Poznala po dlouhých zkušenostech, že boj mezi stranami je užitečný, protože on jediný zaručuje, že v národě se udrží onen kritický duch, bez něhož by i nejmoudřejší vlády dospěly k samolibé tyranii. Ale několik století parlamentní vlády naučilo tento stát, že v jistých případech je nezbytné, aby nějaká autorita, všemi ctěná, mírnila politické strany a připomínala jim, že se sice mohou přití ve volbě prostředků, že však všechny musí mít společný cíl, to jest blaho národa. Právě královským úkolem je zakročit, když „se cestující zblázní a napadnou vlastní dostavník“. Žádný vladař nebyl nucen dělat takový zákrok častěji než král Jiří, nastoupivší na trůn v době velikých vnitropolitických zmatků.

lordů, a tuto první partii vyhrál. Pokusil se dělat rozhodčího v irské otázce, když vypukla válka. Za války několikrát veškerým svým vlivem podporoval všelijaká rozhodnutí, moudrá, ale nezamlouvající se mnohým Angličanům, na příklad jednotné velení. Od Westminsterského statutu byl jediným poutem mezi dominiemi a metropolí, tedy rozhodčím zrovna tak říšským jako královským. A konečně roku 1931 právě on, když viděl, že úvěr jeho státu je ohrožen, navrhl utvoření vlády národního sjednocení a zachránil tím anglické národní hospodářství. Ustavičné úspěchy takových zákroků je třeba přičítat jednak králově obratnosti a účtě, kterou dovedl vnukat, jednak také loyalismu politických předáků, neboť ti všichni, labouristé, liberálové nebo konservativci, dbali, aby královská moc byla udržována nad stranickými spory, a zachovávali vladaři během vyjednávání nezbytnou naprostou mlčelivost.

A konečně žádá Anglie od svého vladaře, aby byl — ve vládní soustavě, v níž se vláda mění každé čtyři nebo každých pět let — prvkem kontinuity. A to ve dvojím smyslu. Protože pochází ze starého rodu a protože jeho rodině již nikdo neupírá její práva, má v zemi podobnou autoritu, jaké v dávných dobách, ve starých rodinných sporech, požívali potomci zakladatelů rodu. Protože on sám zůstává u vlády, kdežto ministerstva vznikají a padají podle měnivých výsledků voleb, brzy se z něho stává člověk, který v říši nejlépe zná minulé události. Nenáleží mu rozhodovat; to je úkol ministerského předsedy. Ale král mu může říci: „Vzpomínáte si, s jakými obtížemi se před deseti lety v podobném případě setkal jeden z vašich předchůdců? Pozoroval jsem ho tenkrát, jak si při tom počíná; dopustil se takových a takových omylů; taková a taková metoda byla účinná. Vy jste tenkrát byl v opozici. Neznal jste, možná, všechny okolnosti. Vyžádejte si ta akta; jistě vám prospějí.“ Po pětadvaceti letech vlády nabytí Jiří V. zkušeností, jakých neměl nikdo jiný v Anglii (vyjma snad sira Maurice Hankyho, stálého tajemníka v kabinetu říšské obrany) a hodnota těchto zkušeností byla zdvojnásobena taktem a skromností člověka, který jich užíval k poučování svých ministrů.

Parlamentní monarchie, skvělá vládní forma, když vladař zná její mechanismus a hranice, mohla by se za krále neprozíravého a svěhlavého státu zřídkem nebezpečných konfliktů. O to, že v Anglii za posledních sto let měla úspěch tak úžasný, mají zásluhu tři vynikající vladaři: Viktorie, Eduard VII., Jiří V. A všechno v prvních skutcích a v prvních veřejných projevech Eduarda VIII. naznačuje, že také on má o svém úkolu stejnou představu jako jeho předkové.

národní hospodář

Zdeněk Richter:

Krásův případ aneb Jak se to dělá

Hráči hrají, jako milenci milují, jako pijáci pijí, nutně, slepě, pod vlivem neodolatelné moci. Jsou bytostí oddané hře, jako jsou bytostí oddané lásce.“ Tyto věty, jimiž Anatole France ve své „Zahradě Epikurově“ omlouvá hráčskou zuřivost a posedlost, mohou býti také jen vpravdě epikurejskou omluvou těch poškozovaných spekulantů, jež Krásovi remmissiéři označovali mezi

sebou případně jako kavky. Není ani tu ovšem jisto, dokonce o tom pochybujeme, bylo-li v těchto případech opravdu kouzlo riska podstatou bursiánské vášně lidí, které požitek vysoké hry opojuje teprve tehdy, je-li smíšen s pocitem strachu před možnou ztrátou. Buď jak buď, jedno je ale jisto: sociální rozumáři a nezmarní kritikové vládnoucího dosud hospodářského řádu hledají opět „pravé vinníky“. Slyšíte zase se všech stran mluvíti o bursě jako o rejdišti hráčů a hazardérů.

Je bursa vinna?

Průměrnému čtenáři denních zpráv uniká ovšem skutečnost, že tyto obchody Krásova bankovního domu nemají s opravdovou bursou nic společného, leda snad to, že malversace byly kryty bursovním termínem obchodů premiových. Není naším úmyslem dělati zde advokáta bursy, která je dosud ve skutečnosti nezbytným a v jistém smyslu i prospěšným regulátorem celého hospodářského života a nutným faktorem pro mezinárodní obchod i pro vývoj finančních a úvěrových transakcí. Chceme jen, využívající probuzeného zájmu veřejnosti, ukázat na určitý druh „bankovního“ podnikání, které dovede pod záštitou obchodních zvyklostí zpeněžit i dobře zpeněžit i tak zdánlivě nerentabilní zjev, jakým je lidská hloupost, ovšem ovlivněná nezřízenou touhou po lehce nabytém blahobytu.

Co jsou to premiové obchody.

Svou technickou povahou patří (na rozdíl od obchodů efektivních, t. j. takových, v nichž obchodované zboží, ať jsou to již cenné papíry či zboží, je dlužno také skutečně při prodeji dodat i při koupi převzít) do skupiny obchodů diferencních, t. j. takových, při nichž se vyrovnávají jen kursovní rozdíly. Jsou to tedy vlastně obchody, prováděné toliko účetnický, čili „na papíře“. Na mnoha světových burzách jsou tyto premiové obchody zakázány. Náš bursovní zákon nečiní žádného rozdílu mezi opravdovými obchody, kde obchodované zboží se skutečně dodá, a mezi obchody povahy výherní, kde obchodující spekulují jen na stoupání a klesání ceny a smluví si jen placení vzniklého rozdílu (diference). Nelze proto užítí námítky, že diferencní obchod je podle bursovního zákona nepřipustný jen proto, že jeho podkladem je prostá sázka nebo hra pro obchody bursovní. Toto rozhodnutí spadá již do sféry zákona občanského.

Obchody s omezenou ztrátou a neomezeným ziskem.

Řekli jsme již, že obchody efektivní jsou ty, jež nelze neuskutečnit, obchody premiové naopak můžeme provést i anebo nechat padnout. Ovšem za tu cenu, že zaplatíme předem určené odškodnění ve formě premie. Je tu tedy omezení riska, premie představuje vlastně jakýsi druh zajištění před kursovní ztrátou. Premie je tu výkupným za možnost odstoupení od obchodu. Premie samy jsou pak buď jednoduché na převzetí neb na dodání nebo dvojitě, kdy spekulant může buď při nízkém kursu dát rozkaz ke koupi, nebo při vysokém k prodeji. Je-li pak takováto premie započtena již v kursu zboží, jmenuje se dontem. Kdyby se dodržovaly zákonné bursovní předpisy a připouštěly jen seriosní banky a obchodníci na bursu, mohlo by to dávat předpoklady komerční fair play.

Jak to je však ve skutečnosti.

Ve skutečnosti jsou obchody rázu Krásova prováděny na bursovní periferii a v pravém slova smyslu jen na papíře. Většinou se takový „bankovní dům“ všemi možnými reprezentativními okázalostmi a příslušnostmi k burse jen holedbá a chrání, a sám, pracuje-li vůbec s bursou, činí tak jen prostřednictvím svých obchodních známostí. Majitelé a vedoucí podobných bankovních domů měli většinou ve své předchozí praxi příležitost nahlédnouti do bursovního provozu a osvojit si dokonale znalosti jeho zvyklostí a zejména vzeřízení navenek bezpečně působícího vystupování. Jsou to většinou lidé, kteří mají nadto zvláště vyvinutý čich a smysl pro moderní způsoby propagace. Jsou si vědomi toho, že bankovní a kursovní obchod má již sám v sobě všechny podmínky obchodní velkorysosti. Vědí, že se nesmí šetřit na inserci a na společenském vystupování. A hlavně vědí, co platí na lidi.

Najímají se obchodní místnosti.

Dostati do domu bankovní závod je reprezentační visitkou, jak pro dům sám, tak i pro jeho majitele. Majitel domu sice nechápe, jak je možno ve třech místnostech staršího domu, pozůstávajícího z předsíně, dvou místností a kumbálu, umístiti celou banku, ale pěkně uspořádaná a optimismem hýřící řeč najimatele vyvolává luzné představy nových a brzkých adaptací celého přízemí nebo poschodí. Složená záloha zavře ústa ostatním pochybám. První kus zařízení, které se do takového nájmu stěhuje za hlaholné účasti dvou zřízenců poštovní správy, je telefon. A s telefonem začíná i obchodní ruch. Nábytku je zatím poskrovnu. Jeden psací stroj (obyčejně portable) s příslušenstvím, t. j. židličkou a stolkem, nedá na sebe dlouho čekat. V zápětí na to se sem začínají trousit

uchazeči o výnosné zaměstnání.

Jediný malý inserát v novinách dělá zázraky: „Přijme se několik bankovních úředníků. Znalost řečí je vítána, není však podmínkou. Malá kauce bude zajištěna. Nabídky pod zn.: „Lukrativní existence“ do adm. tohoto listu.“

Pan šéf po přísném vyšetření curricula vitae přijme vedoucího úředníka. Tomu se obyčejně ani nezdálo o takové kariéře. Zařízení banky vyvolává s počátku nedůvěru a rozpaky, ale zdatnost šéfa brzy rozpláší chmury pochyb. Vkladní knížka s kaucí deseti tisíc zmizí ležerním pohybem v náprsní kapse. „Dnes odpadne dodá firma X zařízení do mé pracovny. Svěřím vám arrangement, neopomíňte ale dát natáhnout koberec napříč. Přijdu ještě k večeru, abych vám dal dispoice na zítřek, musím ráno na bursu a odpoledne mám schůzi správní rady.“

A vše jde ráz na ráz. Šéfova pracovna prohlédne. K večeru přijde sám šéf a přinese osobně v papíře zabaleny veliký moderní obraz ve zlatém rámu, který s rudým kobercem dodá teprve pracovně náležitý lesk. Během několika dnů zmnoží se ještě personál i zařízením. V předsíni se objeví na stole bloky s předtiskem, vyzývající návštěvníka, aby udal jméno, adresu a účel návštěvy. Nástěnný plakát „Times is money“, „Čas jsou peníze“ nutí ke stručnosti. Návštěvníci, rozhlížející se v předsíni, zjišťují, že naproti „pracovně šéfa“ je za mlčným sklem zahrazenou přepážkou „Pokladna“ a „Směnárna“ s informativní tabulkou „On parle français“, „Man spricht deutsch“ a „English spoken“. Dveře naproti (vedoucí ve skutečnosti do

kumbálu) namlouvají další tabulkou, že se za nimi rozprostírá „Účtárna“, „Korespondence“ a „Archiv“. Vedoucí úředník si v duchu váží svých dvou kolegyň, které spolu s ním představují celý personál banky, pro jejich jazykové znalosti. Sám totiž umí jen česky.

Bankovní provoz.

Banka provozuje přirozeně všechny druhy bankovního obchodu od otevírání běžných účtů, poskytování zápůjček na směnečné krytí až po bursovní transakce. Na pečlivě utříděné adresy lidí, buď se zaručeným slušným příjmem a zejména takových, o nichž se ví, že mají uložené peníze neb renty, rozesílají se sugestivně upravené a stylisované letáčky, útočící na nejslabší stránku lidské duše: „Chtějte od života víc...“, začíná takový leták. „Vaše postavení Vás k tomu opravňuje,“ utvrzuje pak v dalším adresáta, aby jej přivedl na myšlenku, že peníze leží ne sice na ulici, ale že jich lze lehce získati cílevědomou hrou na burse při omezeném nebezpečí ztráty a neomezených možnostech zisků. Tyto letáčky jsou ovšem jen prvními vlašťovkami, ohlašujícími klientům nové jaro života.

Nastupují páni remmissiéři.

V ústavě začíná přibývat práce. Roste s častějšími návštěvami několika elegantních pánů. Rozmnožuje se korespondence, akvírující již zájemce „prémiového obchodu“. Rozesílá se na adresy znovu přezkoušené. K zvýšení efektu pracuje se namnoze i s pokoutním bursovním časopisem, který „kontroluje“ několik bankovních domů zároveň.

VAŠE BLAHORODÍ!

Vzhledem k tomu, že jste subskripční číslo našeho odborného peněžnického listu vrátil s podotknutím, že Vás nezajímá, podáváme Vám tu krátké vysvětlení o významu a prospěchu našeho, pro peněžníky a spekulující, jakož i pro majitele cenných papírů přímo nezbytného listu. Úkolem našim jest především pozorování tržů na cenné papíry. Ve všech předních tu- i cizozemských místech udržujeme stálá spojení s vlastními zpravodaji, kteří nám vždy co nejrychleji podávají zprávy o nastávajících výhodných příležitostech ke koupi nebo prodeji cenných papírů, následkem čehož můžeme vždy podati informace naprosto důkladné a spolehlivé. Obzvláštní péči věnujeme informační službě v Československu, a tím skvátá se nám zhusta příležitost, udíletí mnohdy čtenářům našeho listu výhodné pokyny dříve, než by jim bylo možno dovéděti se o nich z časopisů, a tím jim umožňujeme, aby těžili z našich pokynů dílem výnosným uložením kapitálu, dílem spekulací, a tím i zvýšili své příjmy a jmění vůbec. A takové příznivé období ukazuje se opět po delší době nyní, i doporučujeme Vám ve Vašem vlastním zájmu, abyste zprávám našeho listu věnoval celou pozornost.

Zájem našich čtenářů vyžadoval, abychom se spojili s některým předním a spolehlivým bankovním závodem, což se nám také podařilo. V důsledku toho jsme s to, doporučiti ct. čtenářům bankovní závod naprosto spolehlivý, jenž příkazy našich ct. čtenářů provede co nejpečlivěji, při čemž podotýkáme, že jsme ochotni spojení dotyčného závodu s našimi ct. čtenáři vždy kontrolovati, a doporučiti tudíž nejen nákup, nýbrž — a to jest pro úspěch naprosto prvním činitelem — včas i prodej nebo výměnu zakoupených cenných papírů.

Samozřejmě musíme ct. čtenářům ponechat na vůli, komu své závazky hodlají předati, zda bankovnímu domu, námi doporučenému, kde můžeme bankéře kontrolovati, či ústavu jinému. Zmínujeme se o tom jen z toho důvodu, abychom ukázali, že nám nezáleží jen na tom, abychom ct. čtenáře uvedli v obchodní spojení, nýbrž, že je naši snahou, aby spojení to bylo pro ně výnosné a úspěšné.

Abychom náš list zavedli i v kruzích nejširších a přesvědčili o jeho prospěšnosti, zašleme jej každému, kdo oň požádá přiloženým korespondenčním lístkem, po dobu tří měsíců úplně zdarma a franko, podotýkajíc, že se tím nikdo nezavazuje k odebrání po uplynutí oněch tří měsíců. Zároveň přikládáme dotazník pro ony ct. čtenáře, kteří mají cenné pa-

píry (losy, akcie, moučné či jiné půjčky). Dotazy, týkající se bankovních a bursovních obchodů, cenných papírů, vyhlídky na stoupání kursů atd., zodpovíme obšírně a bezplatně v rubrice „Listárna redakce“ nebo písemně za úhradu poštovních výloh, a doporučujeme Vám, abyste této příležitosti využil a opatřil si tak správnou informaci o papírech ve Vašem majetku se nacházejících. Rovněž poradíme Vám odborně a svědomitě při zamýšlené koupi cenných papírů. Při vyskytnuvších se příležitostech rozesíláme „Zvláštní vydání“, která přináší vždy pokyny k výhodným a se ziskem spojeným nákupům na burse.

Jsmo přesvědčeni, že po uplynutí tří měsíců, během jichž obdržíte náš list zdarma, se Vám naskytne nejednou příležitost seznati jeho prospěšnost, a že se pak stanete stálým jeho odběratelem, tím spíše, že částka Kč 5.— za předplatné je tak malá, že ve Vašich výdajích roli bohda hrátí nebude a nesmí.

Vzhledem k tomu pak, že bezpochyby již vbrzku budeme míti příležitost poslati Vám „zvláštní vydání“, podáváme Vám v příloze návod k bursovním obchodům, abyste, obdržev naše sdělení, mohl tohoto ihned výhodně použítí a nemusil mařití času dodatečnými dotazy.

3 přílohy.

S projevem dokonalé úcty
Redakce.

Než přistoupíme k reprodukování obsahu oné přílohy s „návodem bursovních obchodů“, všimněme si dobře, co všechno si jeho autoři od tohoto dopisu slibují:

1. Ověřiti si především správnost adres a skutečnou existenci adresátů.

2. Zjistiti povšechně, zda a jak je adresát chytlavý na tento lep.

3. Zjistiti u bláhově důvěřivých adresátů, jsou-li vlastníky a když, tedy jakých cenných papírů.

Zdánlivě vlastní účel takového dopisu, totiž získání abonenta pro časopis, zde vůbec nepadá v úvahu. Ani ve snu autory dopisu nenapadá, že by chtěli a mohli získati existenční základnu v takovém listu. Jde tu jen a jen o hledání zájemců o bursovní transakce, jimž je dále také určena tato příloha dopisu:

O obchodech s omezeným rizikem.

Pozornosti malokapitalistů, jakož i opatrným peněžníkům vůbec, dále oněm, kdo jako nováčkové na nejistém poli bursovních spekulací chtějí zkusiti své štěstí, doporučujeme následující řádky. Mnozí mají chuť a příležitost k bursovním operacím, malé jest však množství těch, jimž jsou po ruce dostatečné prostředky, aby mohli veškerým možností případného nezdaru čeliti.

Trh na cenné papíry lze dobře porovnatí se změnami počasí. Časové a trhové prognosy lze více méně správně stanoviti, rušící případy, mající v zápětí úplnou změnu předpovědi, nejsou při tom však vyloučeny. Žádný znalec trhu, byť i desíletí změny ty pozoroval, není s to, aby udal s naprostou jistotou určité změny kursů některých akcií.

Vzhledem k tomu byla již dávno pozorována na bursách snaha omeziti značné riziko. Vystaly během času různé způsoby, a mezi těmi přináleží prvé místo obchodům prémiovým, jako nejstarším a nejznámějším.

U bursiánů z povolání jsou tyto prémiové obchody na denním pořádku, kdežto v kruzích soukromých peněžníků se ještě nemohly úplně ustáliti. Příčinu toho lze snadno naléztí: záležítí v nedostatečných vysvětleních, o tomto způsobu obchodu kolujících.

Po důkladném prozkoumání tohoto vysvětlení nebude dojista nikomu nesnadno, aby bez značného rizika hojně těžil z příznivé konjunktury trhu.

V dnešním pokrokovém období pojišťujeme se proti ohni, úrazu, krádeži, nemoci, nezaměstnanosti, ztrátám obchodním atd. tím, že zapravíme předem určený obnos prémiový při čemž se druhá strana zaváže, že povstaloú ztrátu nahradí. Na stejné zásadě se zakládá bursovní obchod prémiový. I zde se chráníme zapravením prémie před větší ztrátou.

Obchod prémiový rozeznáváme dvojí, a sice: na stoupání a na klesání kursů. Prémii na stoupání zajistí si kupující právo na odebrání určitých cenných papírů do určité doby a za stanovenou kursovní hodnotu. Při prémii na stoupání její majetník doufá, že zakoupené akcie dosáhnou kursu

vyššího než onoho, jež podle kupní uzávěrky má zaplatiti, naproti tomu spekuluje majitel prémie na klesání na kurs nižší.

Při pojistce záleží náhrada v zapravení ztráty, při obchodu prémiovém v právu vzdáti se odběru neb dodávky akcií. Tedy: v případě, že se kurs změní v neprospěch majitele prémie, kryje se tento před obchodem spojeným se škodou tím, že se jednoduše při projití lhůty obchodu zřekne, při čemž ztrácí pouze onu částku, vyplacenou za prémie, bez ohledu na výši ztráty, vzniklé kursovními rozdíly.

Výhody prémiového obchodu jsou nezměrné. Pomocí prémie stala se bursa přístupnou i méně zámožným tím, že s poměrně malým obnosem lze spekulovati na značnější množství cenných papírů, dále tím, že je omezeno riziko, při čemž možnost zisku zcela neomezené výše zůstává zachována.

Jak již uvedeno, zajistí si kupující za určitou odměnu (prémii) kupní právo na odebrání akcií za určitou cenu. Toto právo je možno zakoupiti na 1, 2 neb 3 měsíce, při čemž se řídí cena tohoto práva (prémie) podle určené lhůty splatnosti; čím kratší lhůta, tím levnější, čím delší lhůta, tím dražší je prémie. K příkazu ke koupi dostačí udání druhu akcií, jich počet a lhůta prémie. Na př.: „Vezměte prémie na 100 Škodovek na 2 měsíce.“ Těto nejkratší formě příkazu lze připojiti ještě limit, určující kurs (kupní cenu) akcií. Zároveň lze určití i limit prodejní.

Příklad:

X koupil 1. dubna prémie na 100 akcií Škodovky při kursu 1510. Cena této prémie za 1 kus je Kč 10.— se lhůtou do konce května, a udal zároveň kurs 1560.— jako limit pro prodej. Dne 27. května stoupl kurs zmíněných akcií tou měrou, že je lze po 1560.— prodati. Bankéř provedl v tomto případě pro svého zákazníka tento obchod:

1. Zakoupil 100 akcií Škoda po Kč 1510.— za kus,
2. Prodal 100 akcií Škoda po Kč 1560.— za kus,
takže vznikl rozdíl (zbytek) . . . Kč 50.— při jedné akcií, tudíž při 100 akciích Kč 5000.— ve prospěch zákazníka, kterážto částka může býti koncem května vyplacena, zmešena o Kč 1000.— za prémie.“

Uvedli jsme zde, pokud lze věrně, znění takového akvisičního dopisu a jeho přílohy. Semeno jím rozhozené padne leckde na skálu naprostého nezájmu či informovanosti, leckde však najde úrodnou půdu. Leckdo ani myšlenkou nereaguje, leckoho přece jen vzruší. A tu se otevírá pole působnosti pro pány remmissiéry, kteří vedou v pečlivé evidenci adresáty, aby je po několika dnech navštívili a zpracovali osobně. Po odborném vyšetření roztrídí si své klienty na nezviklatelné a zviklatelné. Zviklatelné pak na zralé a nezralé. Zajímá-li vás znáti konečný výsledek úspěchů těchto remmissiérů, nemůžeme vám, žel bohu, posloužití přesnou statistikou, ale můžeme vaši zvědavost ukojiti ujištěním, že si tito remmissiéri vydělají na 20% provisi z docílených obchodů svých 6 až 10 tisíc Kč měsíčně.

Krátký závěr.

Je dáno samou strukturou těchto obchodů, které, jak jsme již řekli, se ovšem odehrávají na bursovní periferii a mimo její úřední okruh, že nemají delších středních dějů, nýbrž jen začátek a konec. Začátek jsme právě vylíčili. Konec těší se již, na rozdíl od začátku, úřední a zákonné asistenci. Odehrává se v devadesáti devíti případech ze sta v soudní síni. Nebývají tu ovšem jen poškození „bursiáni“, splakávají tu nad svojí důvěrou a nad svými úsporami i oni „šťastní uchazeči o lukrativní zaměstnání“, jejichž „zajištěné“ kauce i uověřené gáže tvoří spolu s dlužnými daněmi a poplatky první položky konkursní podstaty, je-li vůbec jaká. Vždycky se totiž ukáže, že obchody těchto bankovních domů nejsou ani bursovně ani bankovně kryty a v jejich depotech že nejsou ani ony cenné papíry, k jejichž zakoupení byly svými komitenty zmocněny. Daří se jim jakž takž dlouho proplácet menšími částkami nejnedůtklivější zákazníky a udržovati tak jejich touhu po ziscích i při chuti i na uzdě. Nastane-li však pro jejich komiten-

ty „rajská doba“, jakou jsme právě na bursě prožili, že ceny papírů stoupnou o několik set procent, je pan bankéř se svým umem v koncích. Dostává bouřlivé příkazy k likvidaci obchodů a k výplatě kursovních zisků, které svým zákazníkům pouze předstíral. Spoléhá pak ještě na bezradnost a stud svých obětí a drží se tak ještě několik týdnů nad vodou, což mu stačí k tomu, aby připravil útěk. Nakonec první žaloba způsobí propuknutí aféry v plně šíři.

filosofie a psychologie

Bedřich Pilc:

Volnomyšlenkáři kdysi a dnes

(V Praze se bude konati tento měsíc světový sjezd Volné myšlenky.)

Slova stárnou, pojmy stárnou. Slovo „volnomyšlenkár“ znivalo směle a revolučně. Vyvolávalo představy hořících hranic, zapalovaných pod atheisty. Volnomyšlenkářství bylo obrazem odvahy.

Doby se změnila a hranice pohasly. Už se nepálí kacíři proto, že by popírali Boha, jiní kacíři se dnes odstraňují z jiných důvodů a jinými metodami. Článkem víry je dnes na příklad v Německu víra v germánskou rasu, v zemích diktatur víra ve vševědouce diktátorů. Stalo se poměrně lehkým být dnes svobodným myslitelem v starém slova smyslu. Duševní postoj, jenž kdysi vyžadoval heroismu, potřebuje dnes už jen strážlivosti: stal se tak bez nebezpečí přístupný tisíciům a statisíciům. A tak kdysi odvážné slovo volnomyšlenkáře nabylo dnes u některých kritiků trochu hanlivého přízvuku duševní jistoty, nabyté laciným způsobem.

Dnes můžeme se dívat na volnomyšlenkářské hnutí nazpět jako na součást velkého duševního zápasu lidstva. Můžeme se dívat na jednotlivé oddíly tohoto zápasu o duševní svobodu, o němž není jisto, je-li dnes skončen nebo uvázli-li jen pro neschopnost svých vůdců v písku.

Mister Collins z Anglie myslí volně.

Je tomu dnes už přes dvěstědvacet let, co vyšla v Anglii první kniha, která razila pojem „volného myšlení“. Jmenovala se „A discourse of Free-thinking, occasioned by the Rise and growth of a Sect called Free-thinkers“ (Rozprava o volném myšlení při příležitosti vzniku a vzrůstu sekty, zvané volnomyšlenkáři). Jejím autorem byl pan Collins, jeden z těch zámožných Angličanů, kteří na základě své hmotné nezávislosti si vymýšleli nezávislé programy. Anglie je zemí, v níž patří nápadně mnoho duševních vůdců vládnoucím rodinám a v níž myšlenkoví revolucionáři se těší zvláštní svobodě a bezpečnosti na základě svých velkých majetků. Tento pan Collins byl příslušníkem deistického hnutí, z něhož vyšlo mnoho významných osobností, náležejících k nejvyšší společenské třídě a přece duševně revolučních, jako byl Hébert, Shattersury a Bolingbroke.

Už roku 1709 vydal malou knížku, již se odtrhl od anglické církve. Učinil se velmi neoblíbeným mezi duchovenstvem již pouhým titulem této studie, která se jmenovala „Vrchol kněžské lstivosti“. Ve skutečnosti šlo tu jen o jednu z mnoha teologických sporných otázek, o nichž se tenkrát mnoho debatovalo. Nikoho ani nenapadlo, aby se díval na pana Collinsa jako na atheistu — vyčítalo se mu jen, že se odvážil postavit své vlastní mínění proti názorům arcibiskupovým.

Po několika letech se náš pan Collins počal zabývat vznikem a vzrůstem sekty, zvané volnomyšlenkářské. Svou knihu

o nich vydal anonymně. Když se po nějaké době jeho jméno prozradilo, musil uprchnouti do Holandska: tam čekal, bude-li pro své kacířství pronásledován, či nikoliv. Jeho obavy však byly plané, mohl se vrátit svobodně do Anglie a dva roky poté dokonce nastoupil ve svém hrabství na úřad smírčího soudce. Anglie tehdejší doby měla už takovou myšlenkovou volnost, že i vyslovený odpůrce kněžstva se mohl stát veřejným úředníkem. Pan Collins ovšem byl současně i tak dalece Angličanem, respektujícím staré formy a zároveň nerespektujícím přes míru důležitost pouhých myšlenek, že klidně při svém nastoupení do úřadu přísahal na bibli.

Tato přísaha však mu nikterak nebránila, aby jako rozhodný odpůrce kněžstva nepsal i nadále své knihy a pamflety.

Volné myšlení, volné malování,
volné vidění.

Mister Collins byl nejen člověkem vtipným, byl i pln fantasmie. Dovedl jasně vidět všechny důsledky, které by vyplynuly z omezení svobody myšlení. A při tom podařilo se mu své nápady formulovati tak, že podnes působí dojmem jako by byly raženy přímo pro dnešek. Vypadají tak, jako by byly vyšly ze zkušeností s našimi evropskými diktaturami.

Pan Collins ovšem podle módy svého věku miloval alegorie a obrazná vyjadřování. Proto ve své malé knížce, na místě volného myšlení mluví o „volném vidění“ a s dobrým humorem vylíčil, jak by to na světě vypadalo, kdyby lidem bylo zakázáno svobodně vidět. Ve své fantasmii vylíčil, jak by to vypadalo, kdyby v domnělém zájmu míru lidské společnosti si několik lidí usmyslilo, nutiti každého k tomu, aby měl naprosto stejný názor o viditelných věcech. Tito zatvrzelci předpisují podle obraznosti Collinsovy všem ostatním vyznávati stejnou „optickou konfesi“.

Podle Collinsova názoru mohli by jen lidé slabomyšlní nebo ďábelsky lstiví nutiti ostatní k takovému šablonovitému vidění. Je přesvědčen, že je nejlépe nechati každého, aby se díval na věci po svém. Každý ať raději se spoléhá na autoritu vlastních očí a nevěří autoritě jiných, kteří nemají o nic lepší oči než on.

V dalších úvahách pan Collins vtipně ukazuje, čeho je možno dosáhnouti zavedením usměrněného vidění. Diktátoři vidění budou prohlašovati za nebezpečné, aby se obyčejní občané spoléhali jen na svůj vlastní zrak. Obyčejní lidé budou nuceni k tomu, aby viděli podle předpisů jiných, kteří jsou od diktátorů placení a v pensí podporovanými odborníky pro správné formy dívání. Jak by v takovém státě s „nuceným viděním“ vypadala propaganda proti každému projevu duchovní samostatnosti, popisuje Collins:

„Těch málo lidí, kteří by se snad odvážili užívatí vlastních očí, je třeba uprostřed této soustavy nuceného vidění uvést v nenávisť všech spoluobčanů. Bude se jim nadávati, že jsou skeptické, volnonazírači, svéhlavci a anarchisté. Bude se s nimi zacházet jako s šílenci nebo se spiklenci, které někdo z nepřátel tajně podplatil, anebo na jejichž straně stojí sám čert. Žádný trest nebude dosti přísný pro takové ničemy.“

Bohyně čistého rozumu.

V té době ovšem se každý musil střežit veřejně se přiznati, že je atheistou. Každý musil trvale hájiti zdání své pravověrnosti. Atheismus byl ovšem hnutím, omezujícím se na vybrané jednotlivce, a teprve 10. listopadu 1793 se stal hnutím davovým. Toho dne totiž byla v chrámu Notre Dame v Paříži uspořádána slavnost čistého rozumu, při níž dosti bizarním způsobem byla pozdravena jedna dáma jakožto bohyně rozumu: byla to herečka Meilliardová. To bylo něčím revolučním: chrám, zasvěcený křesťanskému Bohu, těšící se nejslavnější pověsti, byl zasvěcen novému božství.

Na francouzském venkově došlo tehdy ke spalování zpodobnění a obrazů svatých a k nejrozmanitějším protináboženským projevům. Je známo, že se proti tomu postavil nejen Danton, nýbrž i Robespierre. Robespierre pokládal náboženskou nesnášenlivost za tyranství a zdůrazňoval, že lidská práva byla proklamována tváří v tvář Nejvyšší Bytosti. Šel dokonce tak daleko, že denuncoval ateismus jako hnutí aristokratické. Zdůrazňoval, že představa „Vyšší Bytosti“, která ochraňuje potlačené a trestá zločiny, je něčím, co odpovídá dušilidu. Danton měl právě v úmyslu při kteréosi krásné sansculotské slavnosti přinést oběť vonného dýmu této Nejvyšší Bytosti. I on byl odpůrcem ateistické nesnášenlivosti. Právil: „Budeme si stejně málo vážit kněžích nevíry jako kněžích bludné víry a fanatismu.“

Tak se také stalo, že vůdce ateistického hnutí Hébert byl rok poté popraven, ačkoliv se těšil značné popularitě. Jeho úspěch byl založen na formulce, která se dožadovala, aby Bůh byl plně sesazen jako předtím byl sesazen král. Tak Robespierre potlačil ateistické hnutí ve jménu revoluce. Ve své slavné řeči ze 7. května 1794 obžaloval popravené libertisty, že prý zradili vlast tím, že myšlenkovým nátlakem učinili říši rozumu nenáviděnou, a že pronásledovali nevinné katolíky v zájmu nepřátel revoluce a králů. Právil: „I kdyby Bůh a nesmrtnost byli jen pouhým snem, přece jen budou vždycky náležitě k nejkrásnějšímu představám člověka.“ A v dekretu, který byl bezprostředně poté odhlasován, právil jeden ze základních paragrafů: „Francouzský národ uznává, že Bůh jest a že duše je nesmrtná.“

Němci, Feuerbach a Nietzsche.

O šedesát let později převzal německý učenec základní myšlenku Hébertovu. Ludwig Feuerbach prohlásil ve svém základním díle: „Podstata náboženství“, že Bůh je absolutním vládcem a že v této své funkci musí být odstraněn. Ateismus naproti tomu je prý liberální, štědrý a doprává myšlenkové svobody. Feuerbach právil: „Nedal bych ani haléře za politickou svobodu, kdybych měl zůstatí otrokem svých náboženských předsudků.“

V této době dal se ateismus vykoupiti již s menšími obětmi. Feuerbach svým prohlášením neriskoval již upálení, nýbrž připravil se jen o možnost akademické kariéry. Roku 1832 se rozhodl přerušiti své přednášky v Erlangenu a pustit se stejnou cestou, po níž již po celé století chodili všichni němečtí duchové, zastávající se svobody: chtěl emigrovati do Paříže nebo do Ameriky. Konečně však se rozhodl zůstatí v Německu, usaditi se v malém bavorském městečku, třebaže ho tam ke konci života očekávala ještě trpká bída.

Svou analýsou náboženství dosáhl Feuerbach silného vlivu na současníky. Viděl jedinou skutečnost v přírodě a popisoval náboženství jako výtvar lidské obraznosti. Tvrdil, že není pravda, že Bůh by byl stvořil člověka, nýbrž naopak: člověk stvořil Boha podle obrazu svého. Fantastická představa Boha vznikla z tužeb lidstva, stísněného bídou života. Svou nauku, která postavila do středu představy o světě člověka, nazval Feuerbach „antropologií“. Je známo, že i Karel Marx převzal svůj protináboženský postoj, který spojil se socialismem, od Feuerbacha.

I Friedrich Nietzsche patří do této souvislosti, neboť uskutečňoval nejbezohlednější kritiku křesťanského náboženství, která se do té doby objevila. Zvláštnost svého duševního postoje k této otázce formuloval sám takto: „Dříve se dokazovalo, že není Boha. Dnes se ukazuje, jak mohla vzniknouti víra, že Bůh existuje. Tím ztratila tato víra na své

váze a důležitosti. Současně se tím stává přebytečným i negativní důkaz, že Boha není.“

Již roku 1880 psal Nietzsche ve své knize „Morgenröte“: „Mezi rozmanitými národy Evropy existuje dnes deset až dvacet milionů lidí, kteří už nevěří v Boha. Je snad příliš náročným, dožadovati se toho, aby si tito lidé dali znamení?“

Monisté a volnomyšlenkáři.

Opět minula jedna generace a německý zoolog a filosof Ernst Haeckel byl přesvědčen, že vyřešil hádanky světa. Jeho kniha s titulem „Welträtsel“ dosáhla v Německu tak velkého úspěchu, jaký nikdy předtím nebyl dopřán žádnému dílu vědeckému ani pseudovědeckému. Haeckel byl zakladatelem a hlavním představitelem onoho monistického hnutí, jež po dlouhou dobu ovládalo myšlení nesčetných lidí nejen v Německu, nýbrž i mimo Německo. Mnoho jasných duchů, kteří hleděli do větší dálky, je odmítlo jako povrchní, dnes však Haeckelova nauka dochází po určité stránce obnovy. Děje se to v onom vědeckém směru filosofie, jež se snaží sjednotiti principy všech věd a zahrnouti ve vědě i v lidském myšlení vůbec jakoukoliv metafysiku. Toto hnutí podrobuje formální kritice každé tvrzení, jež si činí nárok na to, aby bylo platné. Chce připustiti jen ty úsudky, jejichž obsah se dá empiricky přezkoumati. Tento filosofický směr vystoupil velmi živě do popředí na posledním filosofickém kongresu pražském a zastávali se ho v Praze zejména Carnap a Phillip Frank, a v Anglii Bertrand Russell. Nenavazují sice ve svých projevech přímo na monistické hnutí staré, poněvadž si jsou vědomi jeho polovičatosti a diletantství, není však o tom pochybnosti, že mají podobné cíle při důkladnějších metodách. Chtějí vytvořiti jednotný názor na svět, vycházejíce z poznatků přírodní vědy, jejíž metody, jež jsou nejdokonaleji vypracovány, mají býti převzaty i všemi ostatními vědami. Chtějí co nejvíce uspišiti činnost vědy a co nejvíce omeziti dosah těch pravd, které se nedají dokázat, nýbrž kterým se musí jen věřit.

Starý monismus usiloval o něco podobného. Významný německý chemik a filosof Wilhelm Ostwald vycházel ve svém díle „Náboženství a monismus“ z tvrzení, že křesťanství sice vykonalo mnoho významného pro lidstvo, že však dnes se pro morálku a pro život stalo již nedostačujícím. Tvrdí, že církev selhala po všech stránkách a nikde nemůže již stačiti kulturním potřebám lidstva. Z toho důvodu má církev být nahrazena vědou. Věda má onu zavazující sílu, která staré církvi chybí. Věda totiž vede nutně k veliké synthese, zatím co stará náboženství vedla vždycky jen k odlišování církví a nikdy k jejich sjednocení. Proto chce Ostwald, aby náboženství se svými rozmanitými církevními formami ponenáhlu vymizela a byla nahrazena vědeckou organizací.

Tyto myšlenky nalézaly v Německu velké porozumění, poněvadž se stýkaly s ideami, hlásanými marxistickými stranami. Vrcholem tohoto hnutí byla doba před světovou válkou, kdy svaz monistů, „Monistenbund“, byl nejvíce rozšířen. Ještě před Hitlerovým převratem náleželo v Německu k volnomyšlenkářským organizacím jak socialistickým tak i nezávislým přes 65.000 členů. Jedna z největších volnomyšlenkářských organizací si učinila ostentativním cílem spalování mrtvých ohněm, které se v německé republice dalo snadno uskutečňovati. I po Hitlerově převratu se zjistilo, že podobné ideály měli už staří Germáni. Proto hitlerovské hnutí převzalo pohřbívání mrtvých ohněm, rozpustilo však všechny volnomyšlenkářské spolky, poněvadž je podezřívalo z revolučnosti.

Volnomyšlenkáři v Čechách.

Volnomyšlenkářské hnutí v Čechách nemělo dříve ráz veskrze atheistický. Až do světové války bylo spíše hnutím antiklerikálním. Z brožury Alfonse Štastného „O doplnění našeho národního programu“ převzala Volná myšlenka tyto požadavky:

1. Vymanění se z autority každé, která čelí proti rozumu lidskému, nechť je to náboženská, politická nebo společenská a užití práva svobodného zkoumání a posuzování.
2. Pěstování poctivosti občanské nejen ve směru politickém, nýbrž ve směru každém, zvláště i náboženském, vzdání se dosavadního moderního pokrytectví, kde občan právě smýšlení své jednáním svým zastírá, jinak jednaje, nežli smýšlí.

Ve smyslu tohoto požadavku založil Štastný první sdružení volnomyšlenkářů roku 1874. Toto hnutí však nepotrvalo dlouho, jednak proto, že je policie šikanovala, jednak proto, že jeho členové projevovali příliš málo aktivity. To není příliš šťastný začátek, který svědčí o tom, že volnomyšlenkářství, ve své podstatě mozkové, omezovalo se vždycky příliš mnoho na pouhou negaci a pro svůj nedostatek pozitivní náhrady za to, co popíralo, nemohlo se nikdy státi hnutím opravdu národním a populárním. Svědčí o tom celý další vývoj volnomyšlenkářství v našich zemích. Snahy první zaniklé organisace převzala „Protiklerikální liga“, jejímiž členy byli většinou funkcionáři a redaktoři sociálnědemokratické strany — a spolek „Augustin Smetana“. Brzy poté byl založen časopis „Volná myšlenka“. Jmenovaný spolek se udržel až do roku 1909, kdy byl policejně rozpuštěn. Kolem „Volné myšlenky“ se seskupili stoupenci hnutí a stali se československou sekcí mezinárodního hnutí volnomyšlenkářského.

Po světové válce se naskytlá volnomyšlenkářům příležitost k rozsáhlé protikatolické propagandě, která v prvních letech po převratu měla konkrétní úspěch v četném vystupování lidí z církve. Kromě tohoto negativního manifestu však většina z těch, kteří s Volnou myšlenkou ideově sympatisují, upadla v již známou spolkovou indolenci, takže přesto, že se Volná myšlenka těší v pokrokových kruzích určitým sympatiím pro svůj protimetafysický program, nestala se v pozdějších letech hnutím, s nímž by politicky bylo možno počítati.

V ostatních zemích.

Početně je volnomyšlenkářské hnutí přirozeně nejsilnější v Sovětském svazu, kde v bezbožnických organisacích je organisováno šest milionů lidí. Naproti tomu jest členy anglických dvou volnomyšlenkářských organisací, „Rationalist Press Association“ a „National Secular Society“, jen několik tisíc občanů. Zato spolupracují v nich i mnozí významní učenci jako Bertrand Russell, Lasky a Einstein. V Americe propaguje volnomyšlenkářství „Association for the Advancement of Atheism“.

Francouzský filosof Auguste Comte rozlišoval lidské dějiny na období teologické, metafysické a pozitivistické. Ať už se díváme na volnomyšlenkářské hnutí jakkoliv; snaží se zapadati do rámce této třetí epochy Comteovy, do epochy pozitivního uskutečňování, jež se snaží podřídit celý život smyslu určitého plánu. Mezi ostatními národními skupinami zaujímá dnes československé hnutí jakési významné a vedoucí postavení, protože staví do popředí své činnosti problém mravní výchovy a laické morálky, jež také při nastávajícím kongresu budou ústředním tématem diskusí.

do ba a lidé

Harold A. Albert:

Jejich ženy

Žena amerického presidenta

Když nedávno promluvila do amerického rozhlasu serií šestnácti čtvrt hodinových přednášek, když tedy mluvila celkem čtyři hodiny před mikrofonem, paní Franklin D. Rooseveltová, obdržela honorář 72.000 dolarů, tedy částku jen o 3000 dolarů nižší, než obnáší roční příjem jejího manžela. Ihned poukázala tento obnos na sociální účely. Když vyšla její kniha, která pojednává chvíli o výchově kojenců, chvíli o americkém kongresu, hned o otázkách politických a hned o radách proti nespavosti, použila jejího výtěžku k zakládání orchestrů a pořádání koncertů zchudlých hudebníků. Kdykoliv ji vidíte v záhlaví nějakých novin, bude to patrně snímek, jak vstupuje do letadla nějaké linky, spojující světadily, nebo snímek, jak mluví o kulturním rozvoji anebo jak vstupuje do budovy, v níž se koná protiválečná konference. Má ráda, píše-li se o ní stejně jako o jejím manželi, a má-li ještě větší svobodu než on.

Paní Franklin D. Rooseveltová je jedna z mála žen veřejně činných mužů, která využívá výhod, plynoucích z postavení jejího manžela vrchovatou měrou. Jedná zcela jinak než akademická paní Hooverová nebo obdivovaná paní Hardingová, které se vzpíraly proti tomu, aby se na veřejnosti o nich mluvilo jako o prvních ženách Spojených států. Je královnou všech amerických akčních výborů a budí dojem největší učitelky na světě. Je štíhlá, je jí ke čtyřicítce, zuby jí čnějí kupředu, hnědé vlasy jí zakrývají čelo, neobléká se příliš dobře — ale zato je plna života. Každodenně vychází z domu ve čtvrt na deset dopoledne a sama si řídí své otevřené auto směrem někam k zanedbaným městským čtvrtím. Zakládá kluby pro dívky a kontroluje do nejmenších detailů svou továrnu na nábytek, přijímá deputace a často dokáže, že slovo, pronesené nad šálky čaje, bývá ve Washingtonu účinnější než deputace padesáti tisíců osob. Delší cesty podniká letadlem v noci, protože to ušetří čas, a snad také proto, že tady blíž k obloze se jí snaže píší dětské pohádky na jejím přenosném psacím stroji.

Kdysi vyučovala v dívčí škole. Když bydlila první rok v Bílém domě, vydávala týdeník s výmluvným nadpisem, vyznačujícím její zájmy: „Babies Just Babies“ (Děti, právě jen malé děti). Jednou byla ředitelkou továrny na nábytek, jež speciálně vyráběla nábytek pro koloniální země. Ve volném čase plnila obvyklé povinnosti „dobročinného výboru“ amerického s pravou rooseveltovskou bystrostí a vychovala pětičlennou rodinu, která tvoří životní rámec jejího občas churavícího manžela.

Snad stojí proto tak samostatně na svých nohou, že se již narodila se jménem Roosevelt a že si vzala svého manžela jako jeho druhá sestřenice. A tak byla již předurčena pro to, zaujímati v Americe nějaké vedoucí postavení. Přesto není úplnou výjimkou z pravidla, že ženám většiny slavných mužů je určeno hráti v životě úlohu v pozadí. Tento fakt, který nejvýše překvapivým způsobem se přiči všem snům o rovnosti pohlaví, totiž nám potvrzují ženy všech slavných mužů, které vesměs zůstávají neviděny, skryty životem svého manžela a zastíněny osobností svého partnera.

Ženy diktátorů a revolucionářů.

Jen zřídka se stává, že život přinutí ženu některého známého muže, aby se pustila do samostatné činnosti. Tak habešská císařovna Menen opustila své francouzské romány a svých šest dětí a počala organisovati výpravy ošetřovatelek a ženské pluky habešských žen. Pokud se

to nestalo, šířily se o ní jen temné a neurčité zprávy, které ji líčily jako jakési polské děvče, které Haile Selasie našel někde v Levantě.

Podobným způsobem stala se náhle známou paní Venizelosová, která se narodila pod jménem Helena Schilizzy, když po ztroskotání řecké vzpoury před rokem sledovala svého manžela do vyhnanství. Tato dcera amerického obchodníka milionáře sledovala řeckého státníka pozorným okem od dob světové války. Přispěla obrovskými částkami na Venizelův fond a usnadnila si tak přístup k němu. Helena Schilizzy byla již ve středních letech, když si vzala svého manžela, jenž byl tehdy politickým uprchlíkem bez jakýchkoliv peněžitých prostředků. Stala se všeobecně známou teprve ve chvíli, kdy její majetek znovu vybudoval jeho postavení.

Otázce „Hitler a ženy“ by musila býti věnována speciální studie. Hitlerovo jméno bylo nejčastěji spojováno se vdovou po Wagnerovu synu, Siegfriedu Wagnerovi. Zájem německého diktátora o tuto ženu podporovala patrně jeho úcta pro teutonské tradice spolu s jeho velkou láskou pro velké opery. Později se po Německu mnoho vyprávělo o poměru Führera k tmavooké Leni Riefenstahlové, kterou si Hitler osobně vyvolil za režisérku filmu o norimberském sjezdu strany. Ona je také jednou z mála žen, které se pohybuji v nejužším osobním kroužku tohoto muže v základě velice plachého k ženám, jehož celá mužská energie se vybíjí v politické činnosti. V jeho domácnosti žije pouze jeho sestra Anežka, která mu vede dům v jeho alpské chatě u Berchtesgadenu na místě, kde se cítí nejvíce doma. Jeho sestra Paula zatím obývá přepychovou vídeňskou vilu, takže jediné Anežka je jeho společníci, když Adolf se unaven týdně prací vrací na weekend. Jenom ona ho slyší, jak po odpočinku si prozpěvuje a pohvízdává. Její pravé jméno je „Frau Raubal“, a ovdověla ve světové válce jako matka tří dětí, dnes již dospělých. Je to štíhlá, modrooká hospodyně s přísnou tváří, která zešedivěla již v osmačtyřicítiletých letech a podobá se svému bratru jen vzdáleně. Dosáhla velké popularity, a kdykoliv je Adolf ve svém domě, je zahrnována dotěrnou pozorností cizích novinových korespondentů stejně jako nadšením německých návštěvníků. Když jednou vyšla ze své rezervy, prozradila, jak obtížno starat se o kuchyni vegetariána, nekuřáka a antialkoholika, a vyprávěla i o tom, jak rvavým dítětem byl Hitler ve svých dětských letech: „Ačkoliv byl o dva roky mladší než já, přece mi stále něco poroučel. Skoro celý čas jsme se spolu jen hádali a rvali.“

Dnes už žijí smírně vedle sebe, a Hitler nevnaší do svého domova nic ze své politické činnosti. Kdykoliv si vyjede autem pro zábavu na vyjížďku anebo jde do hor, provází ho jeho sestra. Je zvyklá tomu s naprostým klidem a s důstojností státí proti jásajícím davům a přijímatí jejich projevy.

Paní Mussoliniová.

Paní Mussoliniová se vyhýbá jakékoliv veřejné pověsti. Oficiální recepce, jásající davy a vojáci s bodáky, jež tvoří obvyklé pozadí pro jejího manžela, by ji poděsily. Když se provdala za Mussoliniho, byl pouhým žurnalistou, zabývajícím se politikou. Benitto Mussolini napsal o své ženě: „Rachele je moudrou a znamenitou ženou, která mne s trpělivostí a oddaností sledovala mým pestrým a proměnlivým životem. Uprostřed všech divokých zápasů představovala pro mne má rodina vždycky oázu bezpečnosti a osvěžující klid.“ Nyní žijí Mussolini i donna Rachele často o samotě. Ve Ville Torlonia si nemohla zvyknouti na to, že služebnictvo nepodléhalo její kontrole. Zatím co se Duce zaměstnává státními otázkami, pokládá za nejlepší, aby jeho obtloustlá a naprosto domácká žena se zvlněným vlasem žila mimo město nedaleko Porto Pia ve vile o pěti pokojích.

Paní Rachele Mussoliniová chodí nakupovat s košíkem a vychází do kostela stejně jako kterákoliv žena z lidu. Zvědavce a jejich otázky odmítá, jako by byla hluchá. Bývala s útrpností popisována jako žena, jež nedovede držeti

krok se svým mužem. Svou laskavost, svůj klid a svůj zdravý smysl pro normální život dokázala, když meškala u moře s dětmi kancléře Dollfusse roku 1934 a kdy jejím úkolem bylo podati jim zprávu o strašlivé události.

Žena automobilového krále.

Kdyby se manželka Henryho Forda mohla dorozuměti s paní Mussoliniovou, našly by obě pravděpodobně mnoho styčných bodů. Henry Ford se seznámil s Clarou Bryanovou, když jí bylo čtyřiaadvacet let v Dearbornu, když se uprostřed žní večerelo ve stodole. V té době používal již značné vážnosti, protože byl majitelem 40 akrů lesnaté půdy a vodní pily — a ona se svými růžovými tvářemi se těšila všude veliké pozornosti jako dcera sousedního farmáře. Rozvinula se mezi oběma poetická romance s obvyklými venkovskými zábavami, s tanci při písničkách houslaře a s prvními polibky. Paní Clara Fordová se může s úsměvem dívatí nazpět na doby, kdy spolu konali vyjížďky buď na lehkém venkovském vozíku nebo v sedle koně anebo na lehkých červených saních, které pro ni Henry sám zhotovil, a může s úsměvem očekávatí i svou zlatou svatbu, které se dočká již za dva roky.

Henry Ford napsal: „Žena pomůže muži více než kdokoliv jiný, neboť ho více kritizuje.“ Kdyby však byl poslouchal námitky své ženy, byl by se stal prvním světovým výrobcem kapesních hodinek po padesáti centech, a rozvoj automobilismu by se byl opozdil o několik desetiletí. Jeho žena se dívala totiž na všechny jeho první automobilové projekty jako na mozkové přeludy stále tékavého člověka. Především měla zájem pouze o svůj nový bungalow, o zábavy na bruslích a o společnosti ve svém novém domě, v němž si k její nespokojenosti Henry Ford neustále četl o parních lokomotivách. Díky jejím naléháním mají Fordovi podnes tento bungalow, ležící nedaleko rozsáhlých lučin jejich velkého domu na břehu říčky Rouge River. Je vlastně uznáním pro ni, když Henry Ford prohlásil: „Nedovedu si představit na světě hezčího místa, kde bych chtěl žít.“

Když Henry Ford chtěl přijmout místo inženýra, protestovala jeho žena proti tomu, aby se odstěhovali do Detroitu. A jen proti své vůli s ním odjela do nového bytu v předměstském domě. Když konstruoval první vůz, prolila mnoho slz, protože Henry s touto zbytečností ztratil tolik času. To však je už stará pohádka. Dnes paní Clara Fordová se dočkala důstojně vysokého věku, nevmešuje se do práce svého manžela, a její jediný syn Edsel, je již sám také předsedou společnosti. Ještě před docela nedávnou dobou si vyjeli spolu pan Henry Ford a paní Clara Fordová na bruslích. Jejich život plyne velice klidně, chodí však velice často do divadla. Miliony dolarů nezměnily prostou mysl farmářovy dcery.

Ženy učenců a umělců.

Marconi se nemohl snést se svou první ženou, která byla Irkou ze šlechtické rodiny, ačkoliv měli spolu tři děti. Nyní je již osm let ženat s Italkou Marchesou, má s ní malou dcerušku a je docela šťasten. Jeho štíhlá a tmavovlasá manželka má nejraději plavby na moři, velice miluje hudbu, dobré jídlo a dobrou společnost.

Jeden z největších konkurentů Marconiho, neúnavný anglický pracovník v televizi John Baird, žil po dlouhá léta v úplné samotě. Velice překvapilo, když po tolika letech našel přátelství a porozumění klavírní virtuosky Cecilie Albuové. Prohlásil prý, že se snášejí tak dobře, že jeho oborem působnosti je optika a jejím akustika.

Einstein se ve čtyřiaadvacítiletých letech oženil se slovan-skou studentkou, toto manželství však selhalo. Jeho druhá žena znala celou historii jeho prvního manželství a nerovnost obou manželů. Byla Einsteinovou sestřenicí a přítelkyní již od chlapeckých let a po dlouhá léta žila s ním ve velkém přátelství. Měla již dvě dcery, když ovdověla a provdala se po druhé za profesora Einsteina. Paní Einsteinová jednou prohlásila: „Žádná žena nesmí nikdy za

pomínati, že to, co si muž o sobě myslí, nemusí být ještě nezbytně pravda. Můj manžel si na příklad namlouvá, že pro svou práci potřebuje samotu. Já však vím dobře, že potřebuje naopak společnost. Znáám ho totiž lépe, než on se sám zná.“ Svou schopnost vytvořit kolem něho atmosféru klidu, ochrany a spokojenosti dokázala, když tento velký učenec byl vyštván z Německa.

Žena slavného houslisty Harrietta Kreislerová žila šťastně se svým manželem neklidných třicet let. Protože Kreisler miluje děti, dala mu jedenáct dětí. Protože tento podivuhodný umělec potřebuje být neustále mateřsky ošetřován, určuje mu jeho žena program na celý den, předpisující mu přesně, kdy má cvičit a která jídla si má vybrat v hotelu nebo v restaurantu. Paní Kreislerová je Američanka a sociální pracovnice, stará se o veliké množství nemajetných dětí, ale především je nejlepším impresariem svého manžela.

Ženou slavného pianisty Paderewského stala se po Katherine Wellsově, po Mrs. Selfridgeové, po Margarette MacDonaldové a po lady Beaver-Brookové jako jeho pátá žena paní Helena Paderewská, která také již zemřela. Slavný polský pianista rozhodl se poté pro její sestru.

Druhá žena ruského pěvce Šaljapina je tmavooká a velice drobné postavy. Jejím úkolem je uklidňovat obra Šaljapina, kdykoli má šílené výbuchy vzteku pro nedbalost anebo nepořádek ve svých obchodních věcech. Její největší starostí bylo pečovat o to, aby si Šaljapin vzal kapesník, šátek na krk a aby si dostatečně odpočinul.

Paní Kiplingová, Shawová a jiné.

Když bývalý redaktor předměstských novin Rudyard Kipling byl právě prohlášen za geniálního básníka, setkal se s mladým americkým autorem Balestierem a jeho sestrou, která ho okouzila. Tomuto setkání vděčíme nejen za první Kiplingovu dlouhou povídku lásky, nýbrž i za příklad krásného čtyřicetiletého manželství. Muž i žena, obývající Burwash s jeho zamřížovanými okny a mnoha komíny, prožili v životě mnohé starosti. Jejich dcera zemřela při cestě po Americe. Jediný syn byl za světové války ve Flandřích roztrhán granátem na kusy. Takový smutek nepřejde. Oba manželé žili v ústraní a klidně na velickém statku ve slohu alžbětinské doby. Plaché děvče, které v devadesátých letech mělo už velký zájem o literaturu, se vyvinulo v ještě ostýchavější paní domu, která milovala práci v zahradě a krby s hořícím dřívím. Občas se sice odvážila přijmouti předsednictví nějakého místního dobročinného bazaru, nikdy však neměla odvahy přiblížit se k tématu, které se jmenovalo „můj geniální manžel“.

Nikdy se neucházely dobročinné bazary o předsednictví ani žurnalisté o reportáž u ženy, stojící ve stínu Bernarda a Shawa. Tato sentimentální dáma, jménem Charlotta, je v prostředních letech, obtloustlá a nosí na nose skřípec. Je docela neznámá a je naprostým protikladem svého manžela a přece má velikou část zásluhy o úspěch G. B. Shawa. Jednou se jí kdesi zlomilo srdce, nežli ho potkala a, jak Shaw říká, hojila je knihami. V té době přešel její zájem od knih i na autory, když jí byl jednou představen červenovlasý hudební kritik a dramatický autor „Miss Payne Townshendová — Mr. Bernard Shaw“. V té době obývala na Adelphi Terrace byt, v němž měli bydlet po letech spolu. Irčanka, kultivovaná, zámožná, proti své vůli si Shawa zamilovala stejně jako on ji. Provádala se za Shawa, který byl neustále nemocen, protože se bála bydlet ve svém venkovském domě sama. Kdo studuje příčinu a následek, pro toho zůstane vždycky otázkou, jak bylo možno, že již v nejbližších pěti letech se stal slavným a v dalších deseti letech pověstným po celém světě. Jeho manželka Charlotta Shawová má dosud neustálý zájem o výdělečnou činnost Shawovu a schvaluje všechny jeho smlouvy, a sama také neváhá chopit se u stolu řádné masité kýty, zatím co on si po jejím boku pohrává se zeleninami. Ona má ráda Bacha, zatím co on miluje Wagnera a kromě toho má zálibu ve společnosti starších zaměstnaných dam. Občas se stává sama také profesionálkou, o čemž

svědčí dva svazky překladů divadelních her z francouzštiny a několik škol a ústavů, pro něž opatřila peněžité prostředky.

Ve stejném roce života, jako Bernard Shaw, ve dvaatřicátém, oženil se i známý moderní dramatický autor Noel Coward; je to třeba zdůraznit, neboť, kdybychom soudili podle jeho her, musili bychom ho pokládati za nepřítele manželství. Dlouhou dobu starala se o něho jeho matka, která je nahluchlá a která ho dlouho provázela na cestách po Spojených státech. V té době byl již sprátcem s Gladys Calthropovou, tmavovlasou herečkou s náušnicemi, s moderními názory a kousavou ironií. Jejich přátelství se počalo už před šestnácti lety. Gladys Calthropová je malířkou jevištních dekorací a málokterá z inscenací Gowardových divadelních her nevyšla z jejího atelieru.

Politikové a ženy.

Stalin žije bez ženy od té doby, co mu jeho manželka zemřela. Její lásku nahradila mateřská láska pětasedmdesátileté Keke, která podala o svém vzorném synovi sovětským novinářům tuto zprávu: „Je samý žert, kdykoliv je se mnou. Je to veselý a šťastný člověk.“

Paní Baldwinová, choť předsedy vlády, dosáhla v Anglii značné popularity tvarem svých klobouků, svou dobročinnou péčí, věnovanou dětem, a svým nadáním mluvit bez přípravy strhující řečí. Málokdo by dnes ji podezíral, že kdysi byla rekordní plavkyně, znamenitou hráčkou tenisu i hockeye, mistrem v crickettu.

Po celé Anglii je známa rozzářená a humorná tvář paní Lloyd Georgeové, která vypadá, jako by její majitelka byla dcerou farmáře, často se zdržuje v Ladies' Gallery a zdá se až příliš intelektuální pro šití, zahradničení, pro nábožný zpěv v kostele a pro pečení chleba. Ale všechny tyto vlastnosti jsou typické pro tuto ženu, která doprovázela Lloyd George od dětství jako tato Lady Londondervy, která se ráda zaplétá do politiky, rozmlouvá se státníky, miluje nové módy a píše nové knihy.

Winston Churchill napsal: „Pak jsem se oženil a žil jsem po celou dobu šťastně.“ Jeho paní je plná půvabů, pomáhá mu svým politickým smyslem, svými bezpečnými názory a svou osobní sympatií. Její dům ve Westminsteru je z nejpůvabnějších v celém kraji, oplývá starými duby, výšivkami, rytinami a jemným porculánem. Obléká se ráda s bohatou důstojností do sametu nebo do šedých odstínů. Je velice výmluvná, zejména mluví-li se svým chotěm. — Velmi výmluvnou je i Lady Simonová. Je Irčanka, netrpělivá, ustavičně pohyblivá. Ráda přednáší proti bídě předměstských čtvrtí a proti otročení, a jejím nejoblíbenějším tématem je svoboda irská. Otázka, v které vyhrála jednou i nad svým manželem. Je vycvičenou ošetřovatelkou nemocných. — Zbývalo by ještě se zmínit o tmavovlasé a krásné Mrs. Anthony Edenové s jejím domem na Berkeley Street v slohu z osmnáctého století, s jejími tenisovými raketami a jejím vášnivým zájmem o filmy, s jejími dvěma dětmi a s jedinými dvěma volnými dny, které u ní ztrávil její manžel po svatbě. Je to jeden z mnoha příkladů velice šťastných manželství veřejně činných lidí: Anthony Eden před nedávnem prozradil, že je své ženě nesmírně zavázán a že by bez jejích rad a bez její pomoci nikdy nebyl udělal svoji politickou kariéru. Přes občasně zprávy v novinách zůstává i paní Edenová neznámá a zapomenutá v pozadí jako tolik jiných žen známých mužů, které mohou být velice kultivované, inteligentní i krásné a přece zůstávají zapomenuté.

K dnešnímu nákladu jsou přiloženy šekové vplatní lístky poštovní spořitelny. Prosíme pp. odběratele, aby laskavě vyrovnali nedoplatky a předplatili II. čtvrtletí, pokud tak ovšem již ne učinili.

Administrace.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 6. Číslo 14

Josef Hora:

JARNÍ ROMANCE.*

Pod mosty řeky Vltavy
ostrovy k jaru černě raší,
Nad mosty řeky Vltavy
se racek elegantně vznášejí,
sta křídél v plavných obloucích,
sta hravých vlnek oceánu,
sta jižních plachet, tonoucích
sa modrým horizontem k ránu.

A je to den, kdy do dál
šalebně láká vítr svěží,
a je to den, kdy potkali
se muž a žena na nábřeží.
Tisíce malých Venuší
se rodí v průsvitavém šeru,
tisíce malých Venuší
má v očích lest a nevěru.
Z kancelář a obchodů
je vítr po nábřeží žene,
pláč hudby plyne za vodu
a noc jak koruna se klene.

Kdo jsi, ty temná neznámá,
jež lákáš mě tak přede všemi?
Noc splývá tvými rukama,
jak šátku s náder tvých teď je mi,
když neklidně se po nich svez,
a tys jej schumívala v své dlaní.
A cítím rozkoš, chlad a děs
krutého svého přemítání. —

Kdo jsi, ty temný neznámý,
jenž sleduješ mě tmou v své krvi?
Noci, jež klid jsi vzala mi,
noci, již přichází ten první,
bojím se. Stisklas nádra má
jako já šátek horkou dlaní,
ovinulas mě rukama
závratě bez politování.

A tam kde stíny dva šly dřív,
teď jeden po mostě se chvěje.
Do zlata snů, do vůně jít,
do lásky, bídy spolu spěje
ten jarní pár. V noc bloudivou
nahlíží s větvi měsíc drzý.
Nech je však, nech, ať v hloubi
ždou,

živote! Neprobuď je brzy!

* Ze sbírky „Tiché poselství“.

POZNÁMKY

DVA HLASY O POVÍDKÁCH KARLA ČAPKA.

I.

Bedřich Fučík v Listech pro literaturu a umění 4., 26. III. 1936:

Povídka jako umělecký genre je rozdracena žurnalistikou. To, co se za povídky dnes vydává, nemá nic z vznešeného umění povídky, které do kousku vyprávění dovede svěst celý kosmos; ne, dnes v povídce běží jen a především o „událost“.

Mládí a stáří

„Ještě více než krása mě vábí mládí, a to svůdností neodolatelnou. Jsem přesvědčen, že pravda je v něm; jsem přesvědčen, že mládí má vždycky pravdu proti nám. Myslím, že nikoli poučovat, nýbrž poučení u mladých bychom měli hledat. Víím, že mládí může dělat omyly; víím, že naším úkolem je chránit je před nimi. Ale myslím, že často, když mládí chceme chránit, zabraňujeme mu vzlétnout. Myslím, že každá nová generace přichází s nějakým novým posláním a že je ze sebe musí vydat; naším úkolem je, pomáhat při tom. Myslím, že to, čemu se říkává „živoitní zkušenost“, je často jenom nepřiznaná únava, resignace, zklamání.“

André Gide.

o úsek, který by příliš nezatěžkával; vyhovuje se v podstatě poptávce a objednavce. Karla Čapka Povídky nejsou povídky v nejvyšším významu, jejich duch je viní z reportážnosti; jejich smutný rozpor spočívá v tom, že na nicotnou zprávičku či anekdotu je neúměrně vyplývavé umělecké pohotovosti, technické duchaplnosti, kterých je zneužito, takže se přes tyto oslnivé přednosti technické rodí Čapkovy povídky hluché a chromé. (Mám ovšem na mysli Čapkovy povídky z jedné a druhé kapsy atd. Kdežto povídky Čapkových počátků dobývačských, Boží muka, Trapné povídky řadíme k nejlepšímu, co v povídkové prose máme. Tato dvojí poloha je patrna i v ostatním díle.) Většina povídek jiných autorů, postrádajících umělecké oslnivosti Čapkovy, stojí nemožně nízko.

II.

Bruno Frank v dopise ze dne 25. II. 1936:

Velevážený pane Čapku, nevím, zda mé jméno pro Vás je vyhraněný pojem, ale na tom konec konců snad ani nesejde.

Přečetl jsem si právě zde, ve svém londýnském pokoji, Vaši povídku o sbírce z známek, otištěnou v posledním čísle časopisu „Argosy“, s dojetím, jakého jsem nepocítil často. Jaké to je pravdivé, hlubokomyslné, životné dílko, jaké arcidílo! Je to trochu směšné na spisovatelí málem padesátiletém — ale před chvílí jsem v posteli brečel, jako malá holčička. Pak jsem vstal, oblékl župan a usedl, abych Vám poděkoval. Znáím ovšem Vaše spisy z německých a jiných překladů — ale tato malá povídka

je darem chvíle obzvlášť omilostněné. Těmito čtyřmi stránkami si získáte mnoho nové lásky ke vši té, která Vám už patří.

Děk a pozdrav z celého srdce!

Váš Bruno Frank.

NOVÉ KNIHY

T. G. MASARYK: OTÁZKA SOCIÁLNÍ. Třetí (druhé české) vydání. 54 Kč, váz. 66 Kč. Spisů T. G. Masaryka svazek VI. Vydal Čin, tisk. a nakl. družstvo čs. legionářů v Praze. — „Otázka sociální“ vyšla po prvé roku 1898. Její nové, třetí vydání, k němuž se Masaryk dlouho odhodlával a které stále toužil připravit, není pouhým přetiskem prvního vydání ani překladem dlouhého druhého (německého), které vyšlo po podstatné revizi za půl roku po vydání českém, ale kritickým spojením obou těchto vydání. Masarykova „Otázka sociální“ je prvním velkým zásadním rozbořením učení Karla Marxe. Už úvodní kapitola „Otázky sociální“ přesvědčuje čtenáře o velké vážnosti, s jakou její autor přistupoval k zpracování svého problému: „Sociální otázka“, píše tu Masaryk, „to dnes znamená neklid a nespokojenost, touhu a strach, naději a zoufání tisíců a milionů... Sociální otázka konkrétně a prakticky je otázkou socialismu... Socialism je dnes crux našeho vědění, vědomí a svědomí... V našich poměrech pak socialism je hlavně marxismem.“ Není pochyby, že Masarykova Otázka sociální, po jejímž novém vydání bylo tolik voláno, bude působit podnětně zvláště dnes, kdy se sociální otázka stala předmětem nejobtížnější a často nejkravavější diskuse.

MĚLI JSME VELIKÉHO MISTRA V NAŠÍ LITERATUŘE, a je všechno neumělé, co by se o Aloisu Jiráskovi mohlo napsat. Pětidílný román F. L. VĚK je opravdu nesmrtelným tím, že se stal symbolem našich národních tužeb a nadějí. Na něm pracoval spi-

Ferdinand Pujman:

JINDŘICH VODÁK.*

Vodákovovo dílo, to je Slavin divadelních interpretů; od mžikových nádrtiků a od mžikových miniatur herců, jejichž jméno, natož dílo bez něho by zapadaly v nepaměť, až k podobiznám životních i nadživotních velikostí — Sklenářová, Bittner, Seifert, Šmaha, Mošna, Hübnerová, Kvapilová, Vojan, Sedláčková; od medaillonků až po vlysy a galerie, na nichž zvěděl celé družiny, jak seskupovaly se případku k případu k provedení Gogolů a Tolstých, Shakespearů a Goethů, Řeků, Francouzů a Španělů, anebo, jak srostlé: s kulturou své domoviny; s kusem dávno přivlastněným; samy se sebou — šly, pohostinskou vystupovat k nám: rádná pokolení Moskevských i Pařížanů. Provázel je soujennými články teoretickými; o tom, že ne léta, nýbrž duch a schopnost a síla pojetí podmiňují mládost u divadelního umělce; o přirozenosti na jevišti, o herečce v choulolistických rolích; jinými a jinými; s průvodem dokladů a nejpohotovější sčítlosti; rozeznával, nakolik a kterak vládnou věcem tělesným a věcem ducha; zdali sami nebo přičiněním jiného se zasloužili o růst vlohy vrozené a vyzískané schopnosti; do jakého slohu ubytovali svůj rázovitý přínos; působit-li ponuknutím nebo přihodovou rozmáhavostí; duchem či krevním přívalem; útočením na nervy či jako bylina.

Vodák vyňal z řeči názvy, sestavy a ústrojenstva, která přepodobáním zachytila průběh posunkového i mluveného přednesu, s týmž pohybem, s touž zorností a kinetičností, jak strojově je zaznamenávají gramofon a film: „Hrát a hrát! Máme tolik divadla a tak málo hry! Všecko vkládá se do slova, slova, slova a pomalu se zapomíná, že herec má ze svého třikrát tolik přidat, než slova povídá. Hřeďte bez slova, nežli začnete hrát se slovy, a to tak, aby v tom byla celá tragedie.“ Jako z jeho vrstevníků Šalda pro umění výtvarná, tak Vodák pro umění divadelní zplodil řeč, jež dokonale plnila své určení; našel oblasti té novy organ, vhodný neměně i pro balet a pantomimu, kterou uměl varovat před zcestím a kterou zkoumal od Hyacinth po Josefské legendy. Vojan role neměl, „jen tak na rtech a v nějakém tom připraveném posunků, měl je v celém těle a v celé bytosti, všecek se jimi hýbal, vztyčoval, vztahoval, svíral nebo rozplaval, stával se v nich proudem, jenž se vši svou rozvolněnou, tlačící, rušnou hmotou áral kupředu. Tak jako jeho poddajná tvář byla v ustavičném míhu, v ustavičné činnosti proměn, přeryvů, plastického přetvoření, světla a stínu, tak byl jeho duch ve styku s rolí a jako duch zároveň i tělo, božský, citli-

* Úryvek z 10. svazku edice malých monografií „Postavy a díla“, již rediguje Josef Hora.

ANGLICKÉ PÁNSKÉ A DÁMSKÉ LÁTKY

Z TOVÁRNÝ PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90.—, Kč 130.— za 1 m

Skлады a generální zastoupení

Emil Grodecký, Praha I,

Bílková 10 - Telefon 624-95 Vzorky na venek vyplacené

vý, nedostižně výmluvný nástroj, jehož činy byly harfovými strunami stále nataženými na nejvyšší ladění duševní, stále znějícími s každým sebelehčím niterným závanem.“ Jeho ucho zbystřelo se pro znělost pro hudební míru slyšitelných tvarů sádkových. „Hora dovedl najít pravý baladický proud, jenž v jediný hustý tah veršů sluchuje krajinu i přírodní doprovod; lidské zjevy i vlny duší i úderu citu i závanu myšlenky i dialog i mluva mlčení. Formálně je to ve své hutnosti něco neobyčejně čistého, hudebního a ostře živého.“ „Sejfertovy tirády táhly před vámi jako skvělé, srovnané průvody s korouhvkami a odznaky: každý člen dbá v nich přesně ustanoveného místa, mají své ustálené zastávky, svá ustálená živější a zase vážnější tempa, a skoro vykračuje si v nich s napjatou snahou, aby způsobili pravý celkový dojem. Umělec stával nad nimi jako zkušený pořadatel, který jasným, zvukovým sympatickým hlasem určuje každý pohyb svého průvodu, a který s pý-

chou přihlíží, jak vše se dáti dle jeho vůle v zamýšlený účín. Býval i dojat náš zkušený pořadatel, dojat pohledem na svůj zdatilý průvod, a v takových chvílích jeho hlas mírně, sdržlivě, spokojeně jehl a měkl, a dotýkal se srdcí.“

Jeho ucho, vybystřené pro znělost a pro hudební míru slyšitelných tvarů sádkových, postřehlo i z operních a melodramatických interpretací řád dílčích úkonů, řád jejich vzájemností. Průkopníkem Vodák byl i ve dramatech zhudebněných; lámal nedůvěru k snaze, povznést viditelnou složku hrané opery. Snad ještě zbylo dosoudit, že úkon těch, kdo řídí slyšitelnou půli zpívaného kusu, právě jako těch, kdo řídí viditelný oddíl, nelíší se noeticky ani řádem, ani stupněm řádu onoho; že v obou činnostech jsou stejné poznávací cesty, stejné poznávací cestí; že k první, objevklejší práci — dříve specializované — už nedůvěra opadá; když druhá složka postavení svého musila si dobývat. Roseznal i ve výpravách jejich novou řeč.

sovatel pilně a s nejvyšší láskou plných patnáct let. A Mistr doplňuje Mistra. Krásné čtyřbarevné a černé obrazy Adolfa Kašpara nám děj této pentologie ještě více přibližují. V nakladatelství Václava Petra v Praze vychází právě toto dílo, které má mít každý uvědomělý Čechoslovák ve své knihovně, v týdenních sešitech a tím je umožněno jeho získání nejširším vrstev našeho lidu. Upozorňujeme rádi naše čtenáře na tuto vzácnou příležitost.

ZA SOVĚTSKOU CIVILISACÍ.

Obsažná kniha B. Palkovského. Zvláštní pozornost je věnována výtvarnému umění, které je autorovou láskou. Státí o sovětských galeriích, o uměleckém bohatství v nich a místa, pátrající po souvislosti staré a nové civilizace, patří k nejzajímavějším stránkami díla. Vztahy umění k novému režimu vedou Palkovského k instruktivnímu výkladu o Heglově a Marxově dialektice a o Leninově filosofické doktríně a estetice. Analysuje otázku leninismu, diktatury, proletariátu, teroru, kulactví, stalinismu, sovětské administrace, židovství,

otázky národnosti, problémy dělnických mezd a práce, ženskou otázku a sovětskou spravedlnost. Precisuje problémy kapitalismu a přechází pak k výkladům o novém sovětském hospodářství. Závěry dovozdějí, že autor přes své původní námitky staví se pozitivně k veliké sovětské práci, která mu imponuje svým tvůrčím elánem. Důležitou částí závěrů je kapitola o masarykismu, v kterém vidí světový názor, založený na domácí tradici. 580 stran. V generální komisi naklad. ORBIS (Praha XII). Kč 55.—, váz. za Kč 65.—.

BAŤOVA MILIARDA DOLARŮ.

Slavný americký humorista Willy Rogers napsal, že mnozí politikové dnešní Ameriky znají mezi milionem a bilionem jediný rozdíl, spočívající v začátečním písmenu M a B. V těchto dnech došly z Ameriky zprávy, převzaté také mnohými našimi listy, jež nasvědčují, jakoby v Americe skutečně zapoměli počítati jinak než v miliardách. Tyto zprávy totiž tvrdí, že Baťa má na světě na 2000 objektů v celkové hodnotě 1 miliard dolarů, t. j. 23,950,000,000 Kč. Svědčí to o znač-

VELIKONOCE

krásné svátky slunce a květů
doba prvních jarních vletů.

Majitelé »Popularu« užijí jich nejlépe. Vysoká rychlost, malá spotřeba (pouhých 7.5 litru na 100 km) a elegantní, pohodlná karoserie »Popularu« zpřijemní jim jízdu a umožní návštěvu vzdálených krajů bez velkých výloh.

Tažte se jich na zkušenosti s autem
ŠKODA-POPULAR!

ASAP. ZÁVOD MLADÁ BOLESLAV

né povrchnosti, že tuto tatarsky-barnumskou zprávu převzaly i některé vážné časopisy, což ukazuje na značný nedostatek kontroly. Jinak — jak nasvědčuje světová cirkulace Baťovy dolarové miliardy — proměnila se tato sensace hollywoodského žurnalisty v prvotřídního mořského hada, pronikajícího tiskem vítězně do všech států rychleji nežli baťovky, jako živý důkaz, že export mořských hadů je dosud bez kontingentů a beze cla.

NOVÉ ČÍSLO ŽIVOTA. Nejnovější číslo, vlastně dvojčíslo Života, listu pro výtvarnou kulturu, bude nemenším překvapením než bohatě vypravené číslo třetí, které bylo věnováno jihočeské gotice a představuje zejména svou přepychovou částí obrazovou jedinečný sborník jihočeské gotiky. Nové dvojčíslo, vedle mnoha aktuálních a zajímavých poznámek, týkajících se současných problémů uměleckého života u nás, a vedle studie Miloše Dvořáka o Rodném kraji v díle Jakuba Demla, čtou se tu dvě velmi pozoruhodné studie, Schránílova: Počátky staroslovanského umění a H. Volavkové: Oleje Mikuláše Alše. A obě jsou doprovozeny množstvím obrazového materiálu velmi vhodně doplňujícího text, takže tvoří s částí textovou významné dokumentovaný harmonický celek. Ukázky starobylých spon, pasových ozdób, medailonků a všech možných šperků ukazují znamenitě na vyspělost umění starých Slovanů. Krásné reprodukce detailů i celků mnoha neznámých olejů Mikuláše Alše, z nichž ze-

jména jeden „Čikoši“, provedený v dokonale trojbarevné reprodukci znovu nám objevují velikost a originalitu velkého českého mistra péra i štětce, Mikuláše Alše. Číslo zahajuje básně Františka Halase „Žena“, který sem rovněž o Mikuláši Alšovi napsal črtu převroucího dechu a plnou vědeckosti k umělci.

CO VYSÍLÁ MOSKEVSKÝ ROZHLAS ČESKÝ?

Radiocentrála Moskva Soljanka 12 vysílá každou středu a pátek na vlně 1724 m a na krátkovlnném vysílání 50 m v době mezi 23—24 hod. podle moskevského času, t. j. mezi 21 a 22 hod. podle středoečasu. **Středa, 8. dubna:** Český stavební inženýr o budování Nové Moskvy. - Mezinárodní politika ve světle sovětského tisku. **Pátek, 10. dubna:** Literární večer. O dětské literatuře. Ukázky dětské literatury. Otázky a odpovědi. **Středa, 15. dubna:** Dopis Lenina z daleka a jeho příjezd do Ruska r. 1917. - Mezinárodní politika ve světle sov. tisku. **Pátek, 17. dubna:** Opera. Podle možnosti otázky a odpovědi i denní zprávy. **Středa, 22. dubna:** Hodina pro rolníky. Kultura sovětské vesnice. Mezinárodní politika ve světle sovětského tisku. **Pátek, 24. dubna:** Výročí narození V. J. Lenina. První kvartál stachanovského roku. Otázky a odpovědi. **Středa, 29. dubna:** Opera. Podle možnosti: Mezinárodní politika ve světle sovětského tisku a denní zprávy.